

ตอนที่ 4

สามจังหวัด
ชายแดนภาคใต้
โลกหลายวัฒนธรรม

เดือนในศาสนาอิสลาม

เมื่อสองสัปดาห์ก่อนในวิชาสังคมศึกษา อาจารย์ได้ให้นักเรียนแบ่งกลุ่มทำรายงานเกี่ยวกับประเพณีของชาวมุสลิม ชาวจีน และชาวไทยพุทธ โดยให้นักเรียนไปอ่านหนังสือและถามข้อมูลจากคนเฒ่าคนแก่ในหมู่บ้าน

กลุ่มของเราห่อธิบายเรื่องการนับวันเวลาของคนมุสลิม เขาอธิบายว่าศาสนาอิสลามนับเวลาตามระบบจันทร์คติ โดยใช้เหตุการณ์ ฮิจญ์เราะฮ์ หรือการอพยพของนบี จากนครมักกะฮ์ไปสู่มะดีนะฮ์ เป็นจุดเริ่มต้นของปี ซึ่งเรียกว่าปีฮิจญ์เราะฮ์ศักราช หรือ ฮ.ศ.

เดือนของอิสลามจะมี 30 วันทุกเดือน ยกเว้นเดือนกุมภาพันธ์ที่บางปีมี 28 วัน บางปีมี 29 วัน เดือนฮิจญ์เราะฮ์มีความสำคัญสำหรับมุสลิมเป็นอย่างมาก เพราะการปฏิบัติศาสนกิจต่างๆ ต้องอิงตามปฏิทินนี้

เดือน 1 มุฮัรรอม มีประเพณีที่สำคัญของศาสนาอิสลามคือ วันอาชูรอ ซึ่งตรงกับวันที่ 9-10 ของเดือน จะมีการถือศีลอดสุหนัต หรือการถือศีลอดตามแบบอย่างของท่านนบี บางพื้นที่จะมีประเพณีกวนข้าวอาชูรอ ซึ่งทำด้วยข้าว กะทิ เกลือ น้ำตาลโตนด มัน กล้วย พักทอง เม็ดผักชี (ดูมา) บางที่ก็ใส่ไก่ด้วย เมื่อก่อนคนมุสลิมจะกินอาชูรอใส่กะลา แล้วใช้ใบมะพร้าวมาทำเป็นช้อนตัก และห่อเข้าๆ เพื่อให้เพื่อนๆ ฟังทัน

เดือน 3 รอบีอัล-เอวาล์ ในวันที่ 12 เป็นวันเมาลิด ตรงกับวันเกิดของท่านบีมุฮัมหมัด (ช.ล.) เรียกในภาษาถิ่นว่าวันเมาละโละ

เดือนที่ 8 ที่ชื่อว่าเดือน ชะอฺบาน ท่านบีมุฮัมหมัด (ช.ล.) สนับสนุนให้มีการถือศีลอด ก่อนจะถึงการถือศีลอดในเดือนรอมฎอน วันที่ 15 ของเดือนบางหมู่บ้านจะมีคำคืนเรียกว่าวัน นิสฟูชะอฺบาน ซึ่งชาวบ้านจะเอาผลไม้และขนมหวานมากินด้วยกันที่มีสับิด แล้วอ่าน *ยาซีน* 3 จบ เป็นการเตรียมตัวต้อนรับเดือนแห่งการถือศีลอด

เดือนที่ 9 เรียกกันว่าเดือนรอมฎอน ถือว่าเป็นเดือนแห่งการฝึกความอดทนของชาวมุสลิม ปอชอ หรือ ถือศีลอด เป็นหลักปฏิบัติ 1 ใน 5 ประการของอิสลาม เป็นการละ งดเว้นจากการบริโภคอาหาร เครื่องดื่ม และการร่วมเพศ ต้องรักษาวัยะห์ทุกส่วนให้พ้นจากการทำความชั่วทั้งปวง

“เดือนนี้ เราต้องตื่นตั้งแต่ตีสามตีสี่เพื่อทำอาหารและกินอาหารให้เสร็จ ก่อนพระอาทิตย์ขึ้น ตอนกลางวันเราจะไม่กินอาหารและน้ำ จนกระทั่งตอนสิ้นแสงพระอาทิตย์ เราจะเปิดปอชอหรือละศีลอดด้วยการกินผลไม้ โดยมากคนมุสลิมนิยมเปิดปอชอด้วยการกิน เวะตามา (อินทผลัม) ตามแบบอย่างท่านบี หลังจากรับประทานก็จะละหมาดมักริบ แล้วจึงกินอาหารได้”

เพื่อนคนหนึ่งยกมือขึ้นถาม “ทำไมคนมุสลิมชอบบ้วนน้ำลายตอนถือศีลอด”
เพื่อนที่เป็นมุสลิมคนหนึ่งช่วยตอบว่า “เพราะคนมุสลิมบางคนไม่มั่นใจว่า

ได้ทำความสะอาดปากและฟันดีแล้ว จึงต้องคอยบ้วนน้ำลายเพื่อให้แน่ใจว่าจะ
ไม่กลืนอาหารระหว่างถือศีลอด แต่บางคนคิดว่าถ้าแปรงฟันและบ้วนปาก
อย่างดี ก็กลืนน้ำลายได้อย่างปกติ”

เพื่อนชาวพุทธคนหนึ่งสงสัยว่าการถือศีลอดทำไปทำไม

เลาะห์ตอบว่า “การปอชอเป็นการฝึกฝนร่างกายและจิตใจให้หนักแน่น
อดทน สร้างความเสมอภาค ให้ทุกคนรู้จักความหิวจะได้เห็นใจคนจนและ
มีเมตตาช่วยเหลือคนอื่น”

ปอชอ (ภาษามลายู) หรือ การถือศีลอด

ผู้หญิงจะถือศีลอดเมื่อเริ่มมีประจำเดือน ส่วนผู้ชายจะเริ่มเมื่อมีฟันเป็กหรืออายุ 15 ปี พ่อแม่จะเริ่มให้ลูกฝึกถือศีลอดครั้งวัน
ก่อนขยายเวลาจนเต็มวัน เริ่มจากหนึ่งวันจนเต็มเดือน

บทบัญญัติของศาสนาซุนนัต 8 กลุ่มว่าไม่ต้องถือศีลอด คือ เด็กที่ยังไม่บรรลุนิติภาวะ คนที่ขาดสติสัมปชัญญะ คนแก่
คนป่วยเรื้อรังหรือคนป่วยที่การถือศีลอดจะเป็นอันตรายต่อสุขภาพ หญิงมีครรภ์และแม่ที่ให้นมลูก หญิงมีรอบเดือนและ
หลังคลอดบุตร คนที่อยู่ระหว่างการเดินทาง และคนที่ทำงานหนัก เช่น กรรมกรแบกหาม

ทางการแพทย์ระบุว่าการถือศีลอดไม่เป็นอันตรายต่อร่างกาย แต่กลับจะเป็นผลดี เพราะระบบย่อยอาหารจะได้พักการทำงาน
ไขมันที่สะสมไว้จะถูกนำมาใช้ ลดโอกาสการเป็นโรคความดันโลหิตสูง และเส้นเลือดหัวใจตีบ

คืนวันที่ 29 ของการปอชอชาวบ้านจะมารวมกันที่มีสัดเพื่อดูดวงจันทร์ว่าวัน รายอปชอ หรือวัน อีดิลฟิตรี คือวันไหน ในคืนนี้จะมีการบริจาคชะกาตฟิดเราะฮ์ให้มัสยิด เป็นข้าวสารคนละ 3 ลิตร กับ 1 กระป๋องนม หรือเป็น 2 ชะกาต (ก้นตัง) หรือ 2.7 กิโลกรัม ถ้าเป็นเงินจะคำนวณตามราคาปัจจุบัน หรือตามประกาศของคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัด

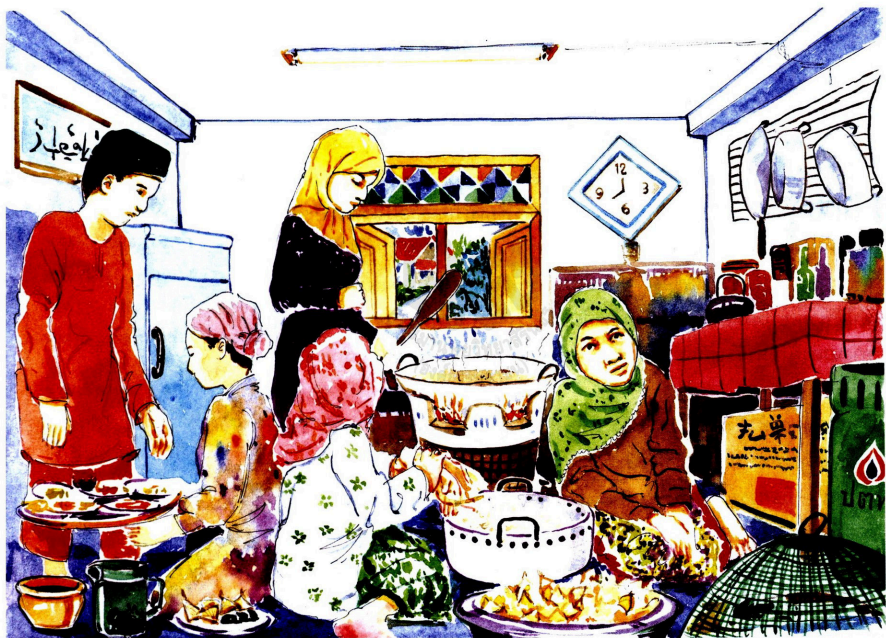
เดือน 10 เชาวาล วันที่ 1 ของเดือน คือ ฮารีรายอปชอ หรือที่คนมุสลิมภาคกลางเรียก วัน *อิดเล็ก* ถือเป็นวันเฉลิมฉลองที่ได้ถือศีลอดในเดือนรอมฎอน ก่อนวันรายอปชอหนึ่งวัน ผู้หญิงจะทำข้าวต้มห่อใบกะพ้อเป็นรูปสามเหลี่ยมเรียกกันว่า *กะดูบ๊ะ* ลักษณะเหมือนขนมต้มที่ใช้ในการทำบุญเดือนสิบของชาวไทยพุทธ ไว้แจกให้แก่ญาติมิตรและเพื่อนบ้าน

นอกจากนี้ยังมีการเตรียมอาหารคาวหวานอีกมากมาย ทั้งข้าว แกงนาซิดาแม ข้าวหมก ตาแป (ข้าวหมาก) ขนมหวาน

พอประมาณ 7-9 โมงเช้าของวันรายอ ทุกคนจะไปละหมาดที่มัสยิดเสร็จแล้วไปช่วยกันทำความสะอาดกุโบร์ อ่านคัมภีร์อัลกุรอาน และดูอาร์ (ขอพร) แก่บรรพบุรุษ ขอให้ฮัลลอฮ์ (ซ.บ.) ลดโทษแก่ผู้ที่ล่วงลับไปแล้ว คนที่มีฐานะดีจะมาแจกเงินให้เด็กและคนชรา

หลังจากนั้นจึงไปเยี่ยมญาติมิตร ขอยกยในสิ่งที่ได้ทำผิดพลาดต่อกัน เชิญเพื่อนบ้านมาร่วมกินอาหารและแจกอาหารให้แก่กัน หลังจากวันรายอหนึ่งวัน มุสลิมบางคนจะถือศีลอดต่ออีก 6 วัน แต่ไม่ใช่ข้อบังคับ บางคนจะถือ

โอกาสหยุดงานพักผ่อน และพาครอบครัวไปเที่ยว ผู้หญิงจะเตรียมเสื้อผ้าที่ดีที่สุด หรือเสื้อผ้าใหม่ให้ทุกคนในครอบครัวสวมใส่ในวันสำคัญนี้

ต่อมาคือเดือน 11 ชุลแคะเคาะห์ (ภาษามลายูถิ่น) หรือที่เรียกกันว่า *ชุลเกาะดะห์* หรือเดือน *ฮายี* เป็นเวลาที่คนที่มีทรัพย์สินเพียงพอจะเดินทางไปประกอบพิธีฮัจญ์ ที่นครมักกะฮ์ ประเทศซาอุดีอาระเบีย คนที่ไปบวระฮ์ฮายีบางคนต้องเก็บสะสมเงินมากกว่าครึ่งชีวิตกว่าจะมีเงินพอเป็นค่าเดินทางและค่าใช้จ่าย การได้ไปบวระฮ์ฮายีจึงเป็นความภาคภูมิใจของทั้งผู้ไปและญาติพี่น้อง สมัยก่อนคนที่ไปบวระฮ์ฮายีต้องเดินทางโดยเรือซึ่งต้องใช้เวลาหลายเดือน และมีอันตรายมาก การมาส่งของญาติพี่น้องจึงเป็นเสมือนการอำลาหากเกิดเหตุที่ทำให้พวกเขาไม่ได้กลับมาเจอกันอีก ในทุกปีเราจึงเห็นภาพผู้คนจำนวนมากเดินทางมาส่งผู้ไปทำฮัจญ์ที่สนามบินหาดใหญ่ และสนามบินนานาชาติอื่นๆ

จนกระทั่งถึงวันที่ 10 ของ เดือน 12 ชุลฮิจเยาะห์ ถือเป็นวัน รายอฮายี สำหรับคนมลายู หรือวัน อีดิลอัฎฮา ซึ่งคนมุสลิมภาคกลางเรียกวันอีดีใหญ่ กิจกรรมในวันนี้จะเหมือนกับวันรายอปอซอ ยกเว้นการทำกูรบัน โดยที่คนมีฐานะ 7 คน จะมาร่วมกันซื้อวัว 1 ตัว เพื่อเชือดเอาเนื้อไปแจกจ่ายกับผู้ที่ยากจนในหมู่บ้าน นี่เป็นการฝึกความเสียสละ และเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่แก่ผู้ที่ด้อยโอกาสกว่า

กะตู่ปีะ หรือ ตู่ปีะ หรือต้มสามเหลี่ยม

เครื่องปรุง : ข้าวเหนียว หัวกะทิ เกลือ และน้ำตาล

วิธีทำ : นำข้าวเหนียวแช่น้ำค้างคืน นึ่งข้าวเหนียวให้สุก ยกขึ้น ใส่หัวกะทิที่ใส่เกลือและน้ำตาล ชิมรสให้กลมกล่อม นึ่งอีกครั้ง แล้วนำมาห่อใบปาละหรือใบกะพ้อ แล้วนำไปนึ่งหรือต้มในน้ำพอประมาณ บางสูตรจะนำข้าวเหนียวที่แช่น้ำแล้วมาผัดกับกะทิที่ใส่เกลือใส่น้ำตาลจนงวดพอหิยได้ ห่อใบกะพ้อแล้วนำไปนึ่ง แต่หากห่อข้าวเหนียวด้วยใบกะพ้อแน่นพอก็อาจนำไปต้ม เพราะน้ำจะไม่เข้าไปในข้าวเหนียว

นาซิดาแม หรือ ข้าวเหนียวแกง เป็นอาหารพื้นเมืองของชาวมลายูสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ โดยจะมีข้าวเหนียวโรยหน้าด้วยชามา (หรือสมัน) กินกับแกงไก่ แกงไข่ แกงปลา หรือแกงเนื้อ

เครื่องปรุง : ข้าวเหนียว ข้าวสาร กะทิ หัวหอมซอย ลีอบอ (คล้ายเม็ดผักชี) จิงชอย น้ำตาล เกลือ

วิธีทำ : ผสมข้าวเหนียวกับข้าวสาร แช่น้ำ 1 คืน นำไปนึ่งจนเกือบสุกแล้วนึ่งด้วยหางกะทิ ก่อนนำไปคลุกกับหัวหอม ลีอบอ น้ำตาล เกลือ แล้วนำไปนึ่งพอให้มีไอน้ำ แล้วผัดหรือนึ่งกับหัวกะทิอีกครั้ง

ชามาซิดาแม สำหรับใช้โรยหน้านาซิดาแม

เครื่องปรุง : มะพร้าวคั่ว กุ้งหรือเนื้อปลาสุก น้ำตาลแว่น (คล้ายน้ำตาลปีก) เกลือ หัวหอม ตะไคร้

วิธีทำ : ต้มมะพร้าวคั่วให้ละเอียด พักไว้ ต้มน้ำหอม ตะไคร้ เกลือให้ละเอียด ใส่กุ้งหรือเนื้อปลาดมสุก ต้มให้ละเอียด เสร็จแล้วนำเครื่องที่ตำนี้ไปผสมกับมะพร้าวคั่ว ใส่น้ำตาลแว่น คลุกเคล้าให้เข้ากัน

แกงไก่

เครื่องปรุง : เนื้อไก่ กะทิ หอม กระเทียม จิงชอย เครื่องแกงมัสมั่น

วิธีทำ : ต้มไก่กับหางกะทิพอสุก พักไว้ ผัดเครื่องแกงกับหอม กระเทียม จิงชอย พอมีกลิ่นหอม นำไก่มาผัดเข้าด้วยกัน เพิ่มกะทิอีกเล็กน้อย

เมาะโล๊ะหรือเมาลิต วันรำลึกถึงนบี

เมาลิตเป็นคำเรียกย่อๆ ของ เมาลิดินนบี แปลว่า การเฉลิมฉลองหรือการระลึกถึงเดือนแห่งการประสูติของท่านศาสดามุฮัมมัด (ช.ล.) ในภาษา Malayalam เรียกวันนี้ว่าเมาะโล๊ะ

วันเมาะโล๊ะของทุกปีจะตรงกับวันที่ 12 เดือนรอบีอัล-เอาวัล (เดือนที่ 3 ตามปฏิทินฮิจญ์เราะฮ์ศักราช) เลาะห์เล่าให้เพื่อนฟังว่ามัศยิดในหมู่บ้านของเลาะห์จะมีการเตรียมงานกันอย่างคึกคัก โดยก่อนหน้านั้นทางมัศยิดได้รวบรวมเงินบริจาคจากชาวบ้านในหมู่บ้านเพื่อซื้อวัว แพะ หรือแกะ มาเตรียมเชือดเพื่อทำอาหารเลี้ยงในวันงาน จำนวนเงินที่บริจาคในแต่ละหมู่บ้านจะไม่เท่ากันแล้วแต่การจัดการของแต่ละที่ แต่ส่วนใหญ่คนที่มืฐานะจะบริจาคมากกว่าสักหน่อย

งานเมาะโล๊ะเริ่มด้วยโต๊ะครู อิหม่าม จะได้รับเชิญมาร่วมกันอ่านประวัติท่านนบีมุฮัมมัด (ช.ล.) เรียกว่าอ่าน บัรซันยิ ที่มัศยิด เมื่ออ่านประวัติจบแล้ว ทุกคนจะร่วมกันดอออ (ดูอาร์) หรือขอพรจากพระเจ้า หลังจากนั้นก็จะกินอาหารด้วยกัน

เลาะห์เสริมว่าอาเยะของเขาเคยเล่าว่าบ้านที่มีมืฐานะคืออาจจัดงานเมาะโล๊ะที่บ้านของตน โดยเชิญโต๊ะครู ผู้รู้ศาสนา เพื่อนบ้าน ไปอ่านประวัติท่านนบีที่บ้าน แล้วบริจาคทานและเลี้ยงอาหารผู้ที่ไปร่วมงาน

ถึงตรงนี้ ไก่อดเสริมไม่ได้ว่ายังมีงานเมาลิดที่จัดที่อำเภอและจังหวัด ซึ่งเขาเคยไปเที่ยวกับอาเยะของเลาะห์ งานเมาลิดนี้เป็นงานใหญ่ เพราะร่วมกันจัด

โดยหน่วยงานราชการกับองค์กรศาสนาอิสลาม ในงานนอกจากจะมีการอ่านประวัติท่านศาสดาแล้ว ยังจัดนิทรรศการ มีกิจกรรมบนเวที และมีร้านค้ามาขาย ได้เล่าว่าอาเยะของเลาะห์เคยบอกเขาว่าที่กรุงเทพมหานครเมาลิดจะเป็นงานใหญ่ประจำปี เดิมเคยจัดที่สวนอัมพรนานถึง 3 วัน แต่ปัจจุบันไปจัดที่หนองจอก มีการทดสอบกอรี การแสดงความสามารถของเยาวชน ด้วยการตอบปัญหาศาสนา การท่องจำอัลกุรอาน ฯลฯ และมักจะมีเพื่อนๆ ต่างศาสนามาร่วมงานด้วย

เลาะห์ถามเพื่อนที่เป็นมลายูว่าเมาะโละที่หมู่บ้านเขาจัดอย่างไร แต่เพื่อนตอบว่าหมู่บ้านเขาไม่มีงานเมาะโละ เพราะผู้รู้ในหมู่บ้านบอกว่างานวันรำลึกการประสูติของท่านศาสดามุฮัมมัด (ช.ล.) ไม่ได้มีแบบอย่างจากท่านศาสดา จึงไม่จัดงานเมาะโละ

เลาะห์สรุปว่าจุดประสงค์ที่แท้จริงของงานเมาลิดไม่ได้อยู่ที่กิจกรรม หากแต่อยู่ที่การรำลึกถึงแนวทางปฏิบัติของท่านศาสดา และนำมาเป็นแบบอย่างในการปฏิบัติในชีวิตประจำวันต่างหาก

กอรี คือ ผู้แข่งขันการอ่านคัมภีร์อัลกุรอานด้วยน้ำเสียงที่ไพเราะ หากเป็นผู้หญิงจะเรียกกอรีอะฮ์

หลักปฏิบัติเกี่ยวกับ “เมอลิด”

มีแบบอย่างการให้เกียรติยกย่องท่านศาสดาหลายรูปแบบ คือ

1. ดำเนินตามการปฏิบัติในวันเกิดของท่าน คือการถือศีลอดในวันที่ตรงกับวันเกิดของท่าน คือ วันจันทร์
2. แสดงความรักต่อท่านศาสดามุฮัมมัด (ช.ล.) โดยการปฏิบัติตามสุนนะฮ์ของท่าน
3. กล่าวซอลาวาต (การกล่าวสรรเสริญในภาษาอาหรับ) ต่อท่านนบี ส่วนหนึ่งจากการให้เกียรติยกย่อง และแสดงความรักต่อท่านนบี คือการกล่าวซอลาวาตว่า “โอ้อัลลอฮ์ ได้โปรดประทานพรแก่มุฮัมมัดและแก่วงศ์วานของมุฮัมมัด” การกล่าวซอลาวาตแบบนี้ไม่ต้องใช้เวลานาน ไม่ต้องทำในสถานที่เฉพาะ ท่านศาสดามุฮัมมัด (ช.ล.) กล่าวว่า “ผู้ใดที่ขอพรให้แก่ฉัน 1 ครั้ง อัลลอฮ์จะทรงประทานพรให้แก่เขา 10 ครั้ง และจะทรงลบล้างความผิดของเขา 10 ความผิด”
4. ปฏิบัติตามคำสั่งใช้และการไม่ละเมิดการปฏิบัติตามคำสั่งห้ามของท่านศาสดา
5. ดำเนินตามแบบอย่างของท่านศาสดา ดังอัลลอฮ์ได้ตรัสไว้ว่า “แน่นอนยิ่งในตัวของร่อซูลุลลอฮ์ (มุฮัมมัด) มีแบบอย่างที่ดีแล้วแก่พวกเจ้า สำหรับผู้ที่หวังจะได้รับการตอบแทนจากอัลลอฮ์ และ (มีความศรัทธาใน) วันอาคิเราะฮ์ (โลกแห่งการตอบแทน) และเขารำลึกถึงอัลลอฮ์อย่างมากมาย” (อัลกุรอาน ซูเราะห์ อัลอะฮฺซาบ อายะฮ์ ที่ 21)

ประเพณี/ เดือน	มูฮัรรอม (Muhar ram)	ซอฟัร (Safar)	รอบีอัล -เอาวัล (Rabia -al-awal)	รอบีอัล -ธานี (Rabia -al-thani)	ญุมาดัล -เอาวัล (Jumada -al-awal)	ญุมาดัล -ธานี (Jumada -al-thani)	รอญับ (Rajab)	ชะอฺบาน (Sha-ban)	รอมฎอน (Rama- dan)	เซาวาล (Shaw- wal)	ซุลเกาะละฮ์ (Dhul -qadah)	ซุลฮิจญะฮ์ (Dhul -Hijjah)
	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(8)	(9)	(10)	(11)	(12)
วันอาซุร	วันที่ 9-10											
วันเมาลิด			วันที่ 12									
นิสฟูชะอฺบาน								วันที่ 15				
ถือศีลอด									1 เดือนเต็ม			
วันฮิดดฟิตรี										วันที่ 1		
ฮิดดอญฺฮา											วันที่ 10	

วันสำคัญของชาวจีน

กลุ่มของจะต้องรายงานเกี่ยวกับวันสำคัญของชาวจีนในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ และเพื่อนในกลุ่มช่วยกันแล้วว่า การนับเดือนปืของจีนจะคล้ายกับอิสลามตรงที่นับตามระบบจันทรคติ ต่างกันก็ตรงเดือนของจีนบางเดือนมี 29 วัน บางเดือนมี 30 วัน การนับรอบ 1 เดือนดูจากการหมุนรอบของพระจันทร์

แม้ว่าคนจีนจะอพยพมาตั้งถิ่นฐานในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้เป็นเวลาหลายชั่วอายุคนแล้ว แต่ลูกหลานจีนที่นี่ยังคงรักษาประเพณีบางอย่างที่สำคัญของชาวจีน พิธีกรรมของคนจีนในรอบหนึ่งปีจะวนเวียนอยู่กับการไหว้เจ้าได้แก่ ไหว้บรรพบุรุษ ไหว้ผีไม่มีญาติ ไหว้ขุนนาง และไหว้พระจันทร์ แต่ทั้งนี้ทั้งนั้นการไหว้หรือไม่นั้นก็ขึ้นอยู่กับแต่ละครอบครัว แต่อย่างน้อยในรอบ 1 ปี คนจีนจะต้องไหว้เจ้าและบรรพบุรุษใน 3 วันสำคัญ คือวันตรุษจีน เสงเม้ง สารทจีน นอกจากนี้แล้วชาวจีนในสามจังหวัดชายแดนใต้ยังมีเทศกาลสำคัญ คือ งานแห่เจ้าแม่ลิ้มกอเหนี่ยว และเทศกาลกินเจ

คนจีนที่เป็นคนเก่าแก่ของที่นี่ส่วนใหญ่เป็นคนชกเกี้ยน นอกจากนั้นก็มีจีนแต้จิ๋ว และ กวางตุ้ง และไหหลำ การไหว้เจ้าในวันสำคัญต่างๆ จึงอาจมีรายละเอียดที่แตกต่างกันไปอีกในแต่ละกลุ่มภาษา

วันตรุษจีน คือวันปีใหม่ตามประเพณีจีน ซึ่งจะตรงกับวันใดวันหนึ่งในเดือนมกราคมหรือกุมภาพันธ์ตามปฏิทินสากล ช่วงตรุษจีน คนจีนจะหยุดงาน 3 วัน ก่อนถึงวันตรุษจีน ชาวจีนโดยเฉพาะผู้หญิงจะร่นอยู่กับการทำความสะอาดบ้าน (คล้ายวันฮารีรายอของคนมุสลิม) ไปจ่ายของมาเตรียมไหว้เจ้าวันไหว้เจ้าและวันกินเรียกว่า **ซาจ๊ับแฮม** เป็นภาษาจีนแต้จิ๋วและออกเสียงแปลว่าวันที่ 30 หมายถึงวันสิ้นปี วันนี้มีกรไหว้เจ้า 3 เวลาด้วยกัน คือเช้าตรูตอนสาย และตอนบ่าย แต่บางบ้านก็ไหว้เพียงสองเวลาคือตอนสายและบ่าย

ตอนเช้าตรู่จะเป็นการไหว้เทพเจ้าต่าง ๆ ด้วยอาหารที่ต้องประกอบด้วยเนื้อสัตว์ 3 อย่าง หมู ไก่ เป็ด เรียกกันว่า ซาแซ เหล้า น้ำชา และกระดาดเงินกระดาดทองซึ่งจะนำมาเผาหลังจากธูปและเทียนที่ไหว้เจ้าหมดคอกบางบ้านหลังจากไหว้เทพเจ้าตอนเช้าที่บ้านแล้วก็ออกไปไหว้ *พ่อท่านบรรทม* หรือพระพุทธรูปไสยาสน์ วัดหูกาภูมิฯ แล้วจึงกลับมาไหว้เจ้าตอนสายที่บ้าน

ช่วงสายก่อนเที่ยง จะเป็นการไหว้บรรพบุรุษพ่อแม่ที่ล่วงลับไปแล้วด้วยเครื่องเซ่นไหว้เหมือนตอนเช้า และอาจเพิ่มชนิดอาหารที่บรรพบุรุษชอบเมื่อครั้งยังมีชีวิตอยู่ ขนมนึ่ง เทียน ขนมนึ่ง ขนมหั้วฟู และขนมจันอับ ผลไม้ 3 - 5 ชนิด โดยจะต้องมีส้มรวมอยู่ด้วย

เมื่อไหว้ช่วงเช้าเสร็จแล้ว ครอบครัวจะกินอาหารร่วมกัน ในอดีตวันตรุษจีนถือเป็นวันสำคัญที่สมาชิกในครอบครัวจะกลับมาพบหน้ากัน แต่ปัจจุบันหลายครอบครัวมีสมาชิกที่โยกย้ายไปศึกษา และทำงานในต่างจังหวัดหรือต่างประเทศ เดินทางกลับบ้านไม่สะดวก ความเคร่งครัดที่เคยมีมาจึงหย่อนลงตาม

หลังกินอาหารแล้วจะมีการแจกอั่งเปาหรือตะเอย (เงินในซองแดง) ให้แก่คนที่มียาญน้อยกว่า ลูกหลาน ลูกจ้างที่ทำงานในร้าน ลูกจ้างคนจีน ไทยพุทธ หรือมลายูมุสลิมก็จะได้รับแจกเงินในซองแดงนี้กันอย่างถ้วนหน้า

คอนบ้ายชาวจีนที่ปัตตานีบางครอบครัวจะเตรียมเครื่องเช่นไหว้ฮักซุดไป ไหว้เจ้าแม่ลิ้มกอเหนี่ยวที่ศาลเจ้า แล้วกลับมาไหว้ที่บ้านอีกครั้ง ไหว้ครั้งนี้เป็นการไหว้เจ้าที่และผีไม่มีญาติ เป็นอันเสร็จสิ้นการไหว้ตรุษจีน

“แล้วเขาจุดประทัดกันตอนไหน เพราะเวลาไหว้เจ้าที่ไร เราได้ยินเสียงประทัดทุกที” เพื่อนคนหนึ่งถามขึ้น

“จุดประทัดตอนไหนนี่ตอบยาก เพราะบางบ้านจุดตอนเช้าตรู่ เพราะถือเป็นการต้อนรับปีใหม่ หรือเป็นสัญญาณว่าถึงปีใหม่แล้ว บางบ้านจะจุดในช่วงที่รอธูปกับเทียนหมด บางบ้านจุดตอนเผากะด้าย บางบ้านจุดเฉพาะไหว้ตอนเย็น เพราะเชื่อว่าเสียงประทัดจะไล่สิ่งอัปมงคลไป”

ถัดจากวันตรุษจีนเรียกว่า **ชีวิด** หรือวันที่ 1 วันนี้ถือว่าเป็นวันดี ทุกคนจะต้องทำสิ่งดีๆ ไม่ทำงานหนัก ไม่ทำความสะอาดบ้าน เพื่อตลอดทั้งปี จะพบเจอแต่สิ่งดีๆ ในวันนี้การกวาดถูถือเป็นการไล่โชคคือออกไป และนับวันนี้เป็นวันเที่ยว บางครอบครัวอาจไปเชิญญาติผู้ใหญ่ โดยนิยมนำส้มไปให้ เพราะชาวจีนถือว่าส้มเป็นสัญลักษณ์ของความเป็นมงคล บางครอบครัวไปเที่ยวพักผ่อนตามความพอใจ ร้านค้าบางร้านอาจหยุดแค่วันชีวิดวันเดียว บางร้านอาจหยุดต่อไปอีก 2 วัน การเปิดร้านค้าขายหลังวันตรุษจีนมักจะเปิดในวันคู่ เช่นวันที่ 2 หรือ 4

วันไหว้เจ้าหรือเทศกาลที่สำคัญประจำปีของชาวจีนในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้คือวันไหว้เจ้าแม่ลิ้มกอเหนี่ยว งานแห่พระคือการเชิญรูปเคารพเทพเจ้าต่างๆ ในศาลเจ้าแห่รอบเมืองให้ประชาชนมีโอกาสดูเทพเจ้าหรือที่คนจีนท้องถิ่นเรียกว่า พระ เข้าบ้านเรือนหรือร้านค้า และได้สักการะเทพเจ้าอย่างใกล้ชิด เพื่อเป็นสิริมงคลแก่บ้านและตนเอง

งานแห่เจ้าแม่ลิ้มกอเหนี่ยวจัดขึ้นหลังจากวันตรุษจีน 15 วัน ตรงกับวันขึ้น 15 ค่ำเดือน 3 (ตรงกับวันมาฆบูชาของไทย) งานจะเริ่มตั้งแต่ 6 โมงเช้าเป็นต้นไป โดยจะมีผู้ชายวัยรุ่นถึงวัยกลางคนมาหามเกี้ยวที่เจ้าแม่ลิ้มกอเหนี่ยวประดิษฐานมา พระหมอและพระอื่นๆ ในศาลเจ้าเล่งจูเกียงออกจากศาลเจ้าไปยังสะพานเดชาอนุชิต แล้วลงน้ำที่เชิงสะพาน เรียกพิธีนี้ว่าการลุยน้ำ หลังจากลุยน้ำแล้วจะมีการแห่พระไปตามถนนผ่านบ้านเรือนต่างๆ บางบ้านจะเตรียมโต๊ะบูชายัญเชิญเจ้าแม่และพระต่างๆ เข้าบ้าน บางบ้านเพียงถือรูปเทียนเตรียมไหว้ด้านนอก

เมื่อแห่พระไปรอบเมืองแล้วจึงกลับมายังหน้าศาลเจ้า ซึ่งมีการจัดเตรียมถ่านไฟหลายกระสอบจุดไฟเตรียมไว้สำหรับการลุยไฟ ผู้หามจะหามเกี้ยวพระเดินผ่านไฟที่ก่อไว้ เชื่อกันว่าผู้ที่หามเกี้ยวจะไม่ร้อนและไม่ไหม้ เสร็จจากการลุยไฟแล้วจึงหามเกี้ยวพระเข้าสู่ศาลและประดิษฐานพระไว้ที่เดิมเป็นอันเสร็จพิธี ต่อจากวันนี้จะมีการจัดงานเฉลิมฉลองรื่นเริงอีก 3-5 คืน โดยมีมหรสพต่างๆ เช่น จั้ว มโนราห์ หนังตะลุง ช่วงนี้จะมีผู้คนจากปัตตานี ยะลา นราธิวาส สงขลา และจังหวัดอื่นๆ รวมถึงชาวจีนที่มาเลเซียและสิงคโปร์ทยอยมาสักการะบูชาเจ้าแม่ไม่ขาดสาย

ส่วนที่ยะลาซึ่งมีศาลเจ้าแม่ลิ้มกอเหนี่ยวองค์จำลองจากปัตตานี จะมีการจัดงานแห่พระในวันขึ้น 14 ค่ำเดือน 3 ก่อนหน้าที่ปัตตานี 1 วัน พิธีกรรมในการแห่พระจะไม่ต่างกันมากนัก แต่ที่ยะลาไม่มีการลุยน้ำ มีเพียงลุยไฟเท่านั้น ที่ศาลเจ้าจะมีการทรงเจ้าเพื่อตอบคำถาม ช่วยไขปัญหาและรักษาโรค มีมหรสพต่างๆ เหมือนกับที่ปัตตานี นอกจากจะได้สักการะเทพเจ้าที่บ้านแล้ว คนจีนยังนิยมนำอาหารไปเซ่นไหว้เทพเจ้าต่างๆ ที่ศาลเจ้าด้วย เมื่อเสร็จสิ้นพิธีกรรม การไหว้จะนำอาหารทั้งหมดหรือบางส่วนกลับบ้านเพื่อนำมารับประทานกันในครอบครัว เชื่อกันว่าจะเป็นมงคล

วันสำคัญของชาวจีนอีกวันหนึ่ง คือ วันเซ่งเม้ง ซึ่งจะมีพิธีรำลึกถึงบรรพบุรุษและให้มีสติต่อความตาย ซึ่งแม้ในปฏิทินของไทยมีกระบู่ไว้เป็นวันที่ 5 เมษายนของทุกปี แต่ก็ไม่ได้หมายความว่าคนจีนจะต้องไปไหว้บรรพบุรุษที่ฮวงซุ้ย (สุสาน) ในวันที่ 5 อาจจะไปก่อนหรือหลังจากวันนี้ไม่เกิน 1 สัปดาห์ก็ได้ ในวันที่ชาวจีนจะเตรียมอาหารคาวหวานไปไหว้บรรพบุรุษที่ฮวงซุ้ย ฮวงซุ้ยใหญ่ของชาวจีนในยะลาอยู่ที่วัดนิโรธสังฆาราม หรือวัดหัวควน

เมื่อไปถึงฮวงซุ้ย ลูกหลานจะช่วยกันทำความสะอาดบริเวณฮวงซุ้ย แล้วนำสีแดงมาเดิมที่รอยสลักชื่อของบรรพบุรุษ เพราะช่วง 1 ปีที่ผ่านมาไปซื้ออาจเลือนรางไป (การทำความสะอาดและเขียนสีอาจทำก่อนล่วงหน้าวันไหนหรือสองวันก็ได้) พอทำความสะอาดแล้วก็เอากระดาษสีรุ้งที่ตัดเป็นเส้นไปพาดบนพูนดิน บางครอบครัวอาจปักธูปกระดาษเล็กๆ รอบโคนดิน บางครอบครัวใช้กระดาษเงินกระดาษทองวางกระจายบนพูนดิน

การไหว้บรรพบุรุษ จะเริ่มต้นด้วยการไหว้เจ้าที่ ซึ่งจะมีลักษณะเป็นแท่งหินทรงโค้งเล็ก ๆ หากหันหน้าเข้าซวงซุ้ย เจ้าที่จะอยู่ขวามือ ของไหว้ประกอบด้วยเทียน 1 คู่ รูป 5 ดอก ชา 5 ถ้วย เหล้า 5 ถ้วย ขนมหวาน และผลไม้ และกระดวยเงินกระดวยทอง ในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้มักไม่ไหว้เจ้าที่ด้วยเนื้อหมู เพราะเชื่อกันว่าเจ้าที่ในดินแดนแห่งนี้เป็นเจ้าที่อิสลาม

กับเพื่อนร่วมงานมาถึงตรงนี้ ก็มีเพื่อนมุสลิมคนหนึ่งสงสัยว่าคำว่า “เจ้าที่อิสลาม” หมายถึงอะไร

รับหน้าที่อธิบายว่า “หลายคนอาจจะไม่รู้จักตุ๋งอ๊ะ ซึ่งก็คือเจ้าที่ประจำบ้าน มีลักษณะเหมือนซุ้มประตูสีแดงเล็ก ๆ วางอยู่บนพื้นในบ้านของคนจีน ที่ซวงซุ้ยก็มีเจ้าที่เหมือนกัน อาม่าเคยบอกเราว่าเวลาคนจีนปิดตานี ยะลา และนราธิวาสไหว้ตุ๋งอ๊ะ หรือเจ้าที่ที่ไหนก็ตาม จะไม่ไหว้ด้วยเนื้อหมูเพราะเชื่อกันว่าที่ดินนี้เป็นของคนมุสลิมมาก่อน จึงไม่ควรเซ่นไหว้ด้วยอาหารต้องห้ามของคนมุสลิม”

ดูเสริมว่าคนจีนเชื่อว่าเราต้องให้ความเคารพต่อเจ้าของพื้นที่ดั้งเดิม ไมอย่างนั้นการทำมาค้าขายอาจจะมิอุปสรรค

หลังจากไหว้เจ้าที่แล้ว ก็จะเป็นการไหว้ซวงซุ้ย โดยการเรียงน้ำชาไว้หน้าสุด ติดกับป้าย ตามด้วยเหล้าและอาหาร บางครอบครัวไหว้ด้วยชา 3 ถ้วย เหล้า 3 ถ้วย บางครอบครัวอาจไหว้มากกว่านั้น ส่วนอาหารและผลไม้สุดแล้วแต่แต่ละบ้านจะเตรียมมา แต่ต้องมี ชาแซ หรือเนื้อสัตว์ 3 ชนิด ผลไม้ 3-5 อย่าง รวมถึงกระดวยเงินกระดวยทองที่จะเผาหลังจากที่รูปและเทียนหมด พร้อมทั้งการจุดประทัดเพื่อไล่สิ่งชั่วร้าย

วันนี้เป็นอีกวันที่ลูกหลานจะกลับมาพบเจอกัน แต่ก็เช่นเดียวกับวันตรุษจีน ลูกหลานบางบ้านไม่สะดวกที่จะกลับมา นอกจากนี้ ครอบครัวชาวจีนบางครอบครัวได้เปลี่ยนจากการฝังเป็นเผาศพเนื่องจากที่ดินมีน้อยลงและราคาสูงขึ้น ในกรณีนี้ ครอบครัวมักจะรำลึกถึงบรรพบุรุษด้วยการทำบั้งสุกหรือทำสังฆทานที่วัด หรืออาจตั้งโต๊ะไหว้บรรพบุรุษที่บ้านแทนการไปที่ฮวงซุ้ย

วันไหว้ใหญ่อีกวันถัดมาคือวันสารทจีนซึ่งตรงกับวันขึ้น 15 ค่ำเดือน 7 เชื่อกันว่าช่วงเวลานี้เป็นช่วงที่ประตูนรกเปิด ทำให้ผีบรรพบุรุษและผีไม่มีญาติขึ้นมายังโลกมนุษย์ เป็นหน้าที่ของลูกหลานที่จะต้องจัดหาเครื่องเซ่นไหว้แก่บรรดาผีเหล่านี้

คนจีนในเมืองไทยถือว่าวันนี้เป็นวันไหว้ที่สำคัญรองมาจากตรุษจีน เพราะเป็นโอกาสที่จะได้สำรวจการทำมาหากินย้อนหลัง 6 เดือนที่ผ่านมาว่ามีผลกำไรหรือขาดทุนแค่ไหน

การไหว้ในวันสารทจีนจะคล้ายกับวันตรุษจีน คือจะไหว้ 3 ครั้ง ตอนเช้าคู่ ตอนสาย และตอนบ่าย เป็นการไหว้เทพเจ้า ไหว้บรรพบุรุษ และไหว้เจ้าที่กับผีไม่มีญาติ ของไหว้ก็จะคล้ายกับวันตรุษจีน แต่ที่ขาดไม่ได้คือขนมเซ่งและขนมเทียน และการไหว้รอบบ้ายเป็นการไหว้นอกบ้านกลางแจ้ง

สรุปว่าคนจีนเชื่อว่าการไหว้เจ้าและบรรพบุรุษ เป็นการแสดงความกตัญญูและสำนึกในบุญคุณของเทพเจ้าที่ช่วยปกป้องคุ้มครอง และบรรพบุรุษผู้ให้กำเนิดเลี้ยงดู คำสอนและวิถีปฏิบัติในครอบครัวชาวจีนเน้นย้ำเรื่อง

ความกตัญญู นอกจากนี้ คนจีนยังเชื่อว่าการสำนึกในบุญคุณของเทพเจ้าและบรรพบุรุษอยู่เสมอจะทำให้การค้าเจริญรุ่งเรือง

เทศกาลสุดท้ายที่รู้เล่าให้เพื่อนฟังคือเทศกาลกินเจ หรือกินผัก 9 วัน เริ่มจากขึ้น 1-9 ค่ำเดือน 9 หรือประมาณเดือนกันยายน หรือตุลาคม ซึ่งเป็นช่วงเวลาเดียวกับที่คนมลายูมุสลิมถือศีลอด เทศกาลนี้เริ่มจากศาลเจ้าชกเสาโกเต้งหรือเสาทวดา หลังจากชกเสาแล้วจะมีการขอพรให้หัวพระร่วมกันถือเป็นการรับองค์พระและประเพณีกินผักก็เริ่มขึ้น

การกินเจของคนจีนคือการกินอาหารที่เป็นผักผลไม้เท่านั้น ผักที่มีกลิ่นแรงอย่างผักชีต้นหอมต้องงดเว้น เครื่องปรุงรสที่ทำจากสัตว์ไม่สามารถบริโภคได้ เช่นน้ำปลา เพราะการกินเจไม่ใช่เพียงการละเว้นการกินเนื้อสัตว์ แต่จะต้องละเลิกกิเลสตัณหาในการเสพ ไม่ว่าจะเป็นรูป รส กลิ่น และอบายมุขทั้งปวง ต้องทำจิตใจให้บริสุทธิ์ ผู้ที่กินเจบางคนจะใส่เสื้อผ้าสีขาวตลอดเวลา บางคนจะไปไหว้พระ มาชวงงานที่ศาลเจ้า และกินอาหารเจที่ทางศาลเจ้าทำขึ้นอย่างที่ศาลเจ้าเล่งจูเกียง หรือศาลเจ้าแม่ลิ้มกอเหนี่ยวจะทำอาหารเจแจกจ่ายสามเวลา คือเจ็ดถึงเก้าโมงเช้า สิบเอ็ดโมงถึงบ่ายโมง และตอนเย็นประมาณสี่ถึงห้าโมงเย็น

หลังจากฟังเพื่อนชาวมุสลิมและชาวจีนรายงานจบ ก็มีเสียงมาจากนักเรียนที่นั่งฟังอยู่ว่าเหมือนทั้งคนจีน พุทธ หรือมุสลิม จะมีประเพณีที่คล้ายกัน และทำในช่วงเวลาใกล้เคียง กัน

“เทกระจาด” เทอะไร เทให้ใคร

เมื่อจู่รายงานจบ เพื่อนคนหนึ่งยกมือขึ้นบอกว่าเขาเคยเห็นป้ายประกาศการจัดงานเทกระจาดประจำปีของศาลเจ้าแม่ลิ้มกอเหนี่ยวที่ยะลา เพื่อนคนนั้นสงสัยว่างานเทกระจาดคืออะไร

จู่บอกว่าคนที่รู้เรื่องนี้ดีคือแม่กิม อาหมะของจู่เคยเล่าให้ฟังว่าประเพณีเทกระจาดที่ศาลเจ้าแม่ลิ้มกอเหนี่ยวจัดกันนาน 3 วัน 3 คืน นับตั้งแต่วันที่ 2 ของเดือน 7 ตามปฏิทินจีน โดยวันแรก ศาลเจ้าจะรับบริจาค ข้าวสาร อาหารแห้ง และเงินจากชาวยะลา ส่วนวันที่สองและวันที่สามจะมีการไหว้พระและบรรพบุรุษ ตลอด 3 วัน 3 คืนนี้ที่ศาลเจ้าจะมีมหรสพ เช่น จั้ว มโนห์รา ลีเก้ ถ้าหากมีผู้ที่ต้องการจะแก้บนกับเจ้าแม่หรือหลวงปู่ได้ทรงลงชื่อด้วยการแสดง ผู้บนบานจะออกค่าใช้จ่ายการแสดงนั้นๆ

วันที่ 4 เดือน 7 เป็นวันเทกระจาด ทางศาลเจ้าจะจัดเช่นไหว้เทพเจ้าด้วยอาหารคาวหวาน เฝาคะดาบเงิน กระดาบทอง จากนั้นจะแจกข้าวสารอาหารแห้งที่ได้รับบริจาคมาแก่คนยากจนโดยไม่แบ่งเชื้อชาติและศาสนา

เมื่อก่อนการเทกระจาดจะใช้วิธีโยนแผ่นไม้ขนาดเล็ก ผู้ที่เก็บไม้ได้จะนำไปแลกอาหารแห้ง ส่วนคนแก่และเด็กจะได้รับแจกไม้โดยไม่ต้องไปแย่งกับคนอื่น แต่ใน พ.ศ. 2546 ทางศาลเจ้าได้เปลี่ยนวิธีเป็นการแจกถุงปอตามลำดับผู้มาก่อนหลัง ทั้งชาวจีน มลายู และไทย ต่างมารอรับถุงปอตั้งแต่เช้า เมื่อได้ถุงปอแล้ว ก็ต้องรอนจนถึงเวลาเทกระจาด ประมาณ 17.00 น. จึงนำถุงปอ

ไปแลกอาหารแห้ง ซึ่งไม่ผ่านพิธีกรรมการเซ่นไหว้ ส่วนอาหารที่เซ่นไหว้แล้ว
ทางศาลเจ้าจะแจกให้ผู้ที่มาสักการะ ซึ่งส่วนใหญ่เป็นชาวจีน เพื่อนำกลับบ้าน
ไปให้คนในครอบครัวกินเพราะเชื่อว่าเป็นสิริมงคล

ประเพณี, เทศกาล/เดือน	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12
วันตรุษจีน	*****											

วันเซ็งเม้ง

เทศกาลแห่งเจ้าแม่ ลิ้มกอเหนี่ยว			วันขึ้น 15 ค่ำ									
------------------------------------	--	--	-------------------	--	--	--	--	--	--	--	--	--

งานเทศกาล

วันที่
2 - 4

วันสารทจีน							****					
------------	--	--	--	--	--	--	------	--	--	--	--	--

เทศกาลกินเจ

9 วัน

ว่าด้วยประเพณีของชาวไทยพุทธ

ภารกิจของไกคือการรายงานประเพณี 12 เดือนของชาวไทยพุทธให้เพื่อนฟัง ไกเริ่มต้นด้วยการบอกว่าประเพณีและเทศกาลต่างๆ ของชาวไทยพุทธจะสัมพันธ์กับศาสนาพุทธ การรำลึกถึงบรรพบุรุษ และการประกอบอาชีพ ไกบอกเพื่อนว่าเขาจะเน้นที่ประเพณีเกี่ยวกับบรรพบุรุษ และการทำนา เพราะคนที่ทำสวนยางหรือสวนผลไม้ไม่ค่อยมีพิธีกรรมที่เกี่ยวกับอาชีพ และจะไม่พูดถึงพิธีกรรมที่ทำในวันสำคัญทางศาสนา เช่น วันมาฆบูชา วิสาขบูชา อาสาฬหบูชา เข้าพรรษาและออกพรรษา เพราะทุกคนเคยเรียนมาแล้วในวิชาพุทธศาสนา

ประเพณีแรกที่ไก่อกับเพื่อนในกลุ่มพูดถึง คือ สงกรานต์ ซึ่งถือกันว่าสงกรานต์เป็นวันขึ้นปีใหม่ของไทย คนในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ส่วนใหญ่จะไม่เล่นสงกรานต์อย่างครึกครื้นเท่าคนในภาคอื่น แต่จะไปทำบุญที่วัด สรงน้ำพระ และรดน้ำผู้ใหญ่ วัยรุ่นอาจจะออกมาเล่นสาดน้ำกันบ้าง แต่ก็แคว้นเดียวเหมือนกับบางล่อยกระตงที่ภาคอื่นจะจัดกันอย่างยิ่งใหญ่ในขณะที่ล่อยกระตงในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้จะไม่จัดงานใหญ่โต

ที่นี่จะมีพิธีระลึกถึงบรรพบุรุษ คือการทำ บังกุลบัว หรือบางพื้นที่เรียกว่าล้างบัว ซึ่งทำในวันสงกรานต์ หรือวันใดก็ได้ตั้งแต่วันแรม 1 ค่ำเดือน 5

เพื่อนมุสลิมคนหนึ่งถามไก่อว่าบัวคืออะไร

บัวคือเจดีย์สำหรับบรรจุกระดูกที่เหลือหลังจากเผาศพ ในวันล้างบัวบางพื้นที่เริ่มจากการนำอาหารเข้าไปถวายพระที่วัด แล้วกลับมาทำอาหารเพล

หรืออาหารกลางวันอีกครั้ง โดยแต่ละครอบครัวจะนำอาหารไป ครอบพอก ก็คืออาหารคาวหวานเจ็ดอย่างใส่ถาดมาหนึ่งชุด พร้อมทั้งหมาก มะพร้าวที่จะต้องผูกด้วยด้ายขาวเรียกว่าเครื่องทาน สำหรับแดงไม่ต้องผูกด้วย ผ่าถวายพระได้เลย ชาวบ้านจะเอาผลไม้ทั้งหมดนำมากองไว้หน้าบัว เพื่อแบ่งให้พระภิกษุที่นิมนต์มา อาหารคาวหวานที่เตรียมมาจะนำไปถวายพระ ช่วงนี้บางคนจะแยกไปทำความสะอาดบัวของบรรพบุรุษของตน และบวรม หลังจากนั้นเป็นการสรงน้ำพระ ทั้งพระพุทธรูปและพระภิกษุสงฆ์ รดน้ำผู้สูงอายุซึ่งเรียกว่า “ผลัดน้ำคนแก่” หรือ “อาบน้ำคนแก่”

บางพื้นที่ในช่วงเช้าจะเป็นการไปล้างบัวให้สะอาด ประพรมด้วยน้ำอบและแป้ง และประดับดอกไม้ โยงสายสิญจน์จากศาลาการเปรียญไปที่บัวทั้งหมด หลังจากนั้นจะไปถวายอาหารเพล เมื่อพระฉันเพล ให้ศีลให้พร และเทศนาธรรม รวมทั้งกวาดน้ำให้บรรพบุรุษแล้วก็เป็นอันเสร็จพิธี

งานนี้ถือเป็นการรวมญาติงานหนึ่ง ลูกหลานที่ไปทำงานนอกหมู่บ้านจะกลับมาและใช้โอกาสนี้ไปเยี่ยมญาติ จึงมีการเลี้ยงอาหารตักมกกันอย่างสนุกสนาน บางพื้นที่มีการเล่นไก่ชน ชนวัวเพื่อความบันเทิงด้วย

เดือนเดียวกันนี้จะมีประเพณีอีกอย่างของคนที่ทำนาเรียกว่า ลาซัง ซึ่งมักทำกันหลังเก็บเกี่ยว เป็นการลาที่นา ลากการทำของปีนี้ เป็นการแสดงความกตัญญูต่อหน้าข้าว ขอบุณเทวดาที่ช่วยบันดาลข้าวดีในปีนี้ เชื่อกันว่าหากทำพิธีนี้แล้วจะทำให้ข้าวในปีต่อไปอุดมสมบูรณ์

พิธีนี้ชาวบ้านทั้งหมู่บ้านจะทำร่วมกัน โดยจะมีการเตรียมทำขนมจีนล่วงหน้า เพราะฉะนั้นถ้าแวะไปบ้านไหนในช่วงที่มีพิธีนี้ก็จะได้กินขนมจีน ในช่วงเช้าชาวบ้านจะนำอาหารเพลไปถวายพระที่วัด ช่วงบ่ายจะเป็นการทำคามสะอาดและจัดตกแต่งสถานที่สำหรับทำพิธี ที่จะเริ่มราวหนึ่งทุ่ม ชาวบ้านจะนิมนต์พระ 3-5 รูปมาสวดที่ทุ่งนา นำสำหรับอาหารไปเช่น ไหว้ศาลเพียงตา และนำอาหาร ขนมจีน ผลไม้ น้ำ หมากพลู ดอกไม้ รูปเทียน ไปวางไว้กลางทุ่ง หลังจากฟังพระสวดและให้ศีลให้พรแล้วจะมีการละเล่นรื่นเริง บางที่อาจมีมหรสพต่างๆ การประกวดธิดาสาขัง งานนี้จัดได้ว่าเป็นงานผ่อนคลายจากการทำงานหนักในฤดูทำนา

ในช่วงเดือน 6 ของไทย ที่มีตรงกับเดือนพฤษภาคมในปฏิทินสากล เป็นช่วงที่ชาวนาจะว่างจากการทำนา จึงมักจะมีการทำบุญประจำปีในช่วงนี้ การทำบุญส่วนใหญ่ทำเพื่อรำลึกถึงบรรพบุรุษและขอบคุณผืนนา เช่น ไหว้ตายาย หรือบางที่เช่นที่บ้านเชิงเขา จังหวัดนครราชสีมา มีประเพณีเรียกว่า ไหว้ตายายมโนราห์ สองประเพณีคล้ายคลึงกัน คือเป็นงานที่แสดงความเคารพต่อบรรพบุรุษ แต่งานไหว้ตายายบางหมู่บ้านจะเป็นงานของแต่ละครอบครัว โดยจะมีการเตรียมอาหารคาว ข้าวเหนียว ผลไม้ เหล้าและน้ำวางไว้ตรงที่ใดที่หนึ่งในบ้าน มีคนซึ่งเป็นร่างทรงมาทำพิธีจุดรูป 1 ก้านเทียน 1 เล่มปักลงบนอาหาร รอนจรูปเทียนดับหมดถือว่าเสร็จพิธี หากลูกหลานคนใดเจ็บไข้ได้ป่วยอาจขอเชิญให้บรรพบุรุษมาเข้าร่างทรงเพื่อซักถาม ปรีกษา

หาวิธีแก้ไข หรืออาจแก้บนที่ได้บนไว้ครั้งก่อน เล่ากันว่าคนเซิงเขาส่วนมากจะมีบรรพบุรุษเป็นมโนราห์เกือบทั้งหมด ในเดือน 6 จึงเป็นเดือนที่ทุกคนจะไปรวมตัวกันที่บ้านมโนราห์ชื่อจวน โดยจัดสำรับอาหารเป็นข้าวเหนียว ข้าวเจ้า และแป้งสำหรับทำแกงและขนมลา เพื่อเลี้ยงมโนราห์เป็นเวลา 3 วัน 3 คืน

ส่วนการไหว้ผีนา ทำหลังเก็บเกี่ยวข้าวเสร็จ เมื่อถึงเดือน 6 ขึ้น 5 ค่ำ 7 ค่ำ 9 ค่ำ หรือ 11 ค่ำ วันขึ้นใดก็ได้ที่กล่าวมาให้ตรงกับวันจันทร์ จะทำการไหว้ผีนา โดยชาวบ้านจะไปรวมกันที่ทุ่งนาตอนประมาณแปดโมงเช้า แต่ละบ้านจะนำถาดอาหาร ซึ่งจะมีขนมโค หรือขนมต้มขาว ข้าวเหนียว ข้าวเจ้า ปลาแห้ง (ปลาเค็ม) ไข่ต้ม 1 ลูก ไปวางกลางทุ่งนา แล้วจุดธูปเทียนระลึกถึงผีนา จะมีตัวแทน 1 คน ทำหน้าที่ประกาศว่า “ท่านได้ผลดีแล้วให้มากิน ผีนาอยู่ไหนให้มากิน เพราะข้าวผลผลิตได้ดี การไหว้นจะเป็นการขอบคุณที่ช่วยดูแล” พอตกกลางคืนประมาณหกโมงเย็นเป็นต้นไป จะมีการไหว้เจ้าที่เพื่อให้ปากปักษ์รักษา คุ้มครองบ้าน ทรัพย์สิน รวมทั้งสัตว์เลี้ยงทุกอย่าง หมู วัว ควาย ไก่ ให้เจ้าที่ช่วยรักษา โดยนำอาหารใส่ถาดเหมือนไหว้ผีนา แต่จะเพิ่มไก่ต้มทั้งตัว 1 ตัวมาเซ่นไหว้ ปัจจุบันผู้คนทำพิธีกรรมเหล่านี้ลดน้อยลงทุกวัน

กลุ่มของไก่อังเล่าถึงประเพณีการบูชาขยหาด หรือการฉลองขยหาด ที่เรียกในภาษามลายูว่า ปูยอปาดา (“ปูยอ” แปลว่าบูชา ส่วน “ปาดา” แปลว่า

ชายหาด) เป็นพิธีกรรมที่ขอให้ท้องทะเลมีความอุดมสมบูรณ์ ให้กุ้งหอยปูปลา
มาติดแหติดอวนชาวประมงมากๆ ประเพณีนี้เคยจัดขึ้น 3 ปีครั้ง คนที่อาศัย
อยู่ริมทะเลและประกอบอาชีพประมงทั้งมลายูมุสลิมและไทยพุทธจะมาร่วมกัน
จัดงาน เด็กวัยรุ่นหนุ่มสาวจะมีโอกาสได้มาพบปะสังสรรค์ สนุกสนานรื่นเริง
เพื่อผ่อนคลายจากการทำงานที่เสี่ยงอันตรายในท้องทะเล สมัยก่อนงานบูชา
ชายหาดที่ใหญ่มาก ๆ จัดขึ้นที่อำเภอปะนาเระ จังหวัดปัตตานี และปากน้ำ
บางนรา จังหวัดนราธิวาส โดยจะมีการฆ่าควายเผือกเพื่อบูชาเจ้าทะเลด้วย
ปัจจุบันชาวมลายูมุสลิมไม่ได้มาร่วมในประเพณีนี้อีกแล้ว

นักเรียนมุสลิมคนหนึ่งอธิบายว่า “สมัยก่อนคนนายสิบทอดประเพณีตาม
บรรพบุรุษ แต่เมื่อมีผู้เรียนศาสนามากขึ้น ทำให้รู้ว่าการบูชาชายหาด หรือ
ประเพณีปูยอบือเน (บูชาทุ่งนา) เป็นประเพณีที่ไม่สอดคล้องกับหลักศาสนา
อิสลาม เพราะการบูชาสิ่งใดนอกเหนือพระเจ้าเป็นสิ่งไม่ควรทำ”

ถ้าพูดต่อว่าชาวพุทธยังคงจัดพิธีบูชาชายหาดในบางพื้นที่ และไม่ได้เป็น
งานใหญ่โต เพียงนิมนต์พระมาสวด รับประทานอาหารร่วมกัน และติดธงทิวบ้าง
อีกประเพณีหนึ่งคือนูญข้าวใหม่ของหมู่บ้านเชิงเขา ชาวบ้านไทยพุทธที่มี
บรรพบุรุษเป็นคนนายจะนำข้าวที่เพิ่งเก็บเกี่ยวไปให้ผู้อาวุโสอายุในหมู่บ้าน หรือ
ใครก็ได้ที่รู้จักกัน เพื่อให้ดอออ (ขอพร) อุทิศส่วนกุศลถึงบรรพบุรุษของตน
ซึ่งชาวไทยพุทธจะต้องบอกชื่อบรรพบุรุษที่เป็นนายของตนแก่คนที่ดอออ

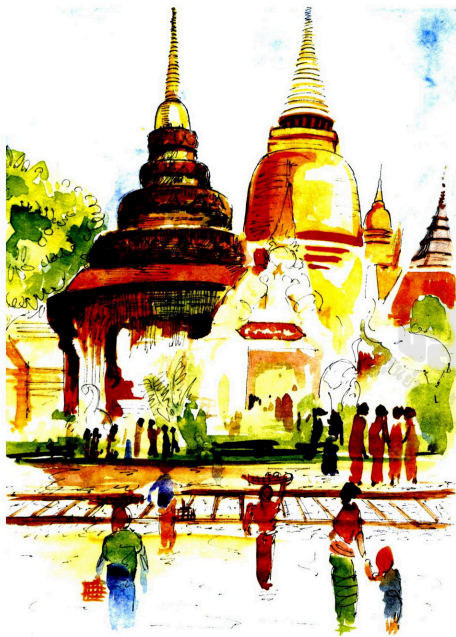
“ชิงเปรต” งานบุญใหญ่ในเดือนสิบ

และที่ซึ่งนั่งฟังเพื่อนรายงานอย่างตั้งใจ รอจนเพื่อนรายงานจบจึงยกมือขึ้นถามไถ่ว่า เมื่อเช้านี้เขาเห็นแม่ของไก่และคนพุทธหลายคนนั่งรอมตลาคดในเมือง พวกเขามากันทำไม จะมีงานอะไรหรือเปล่า ไก่จึงบอกว่าพวกนี้จะเป็นงานบุญเดือนสิบ คนจึงต้องไปซื้ออาหารและขนมไปทำบุญทั่ว

แต่และห์กับเพื่อนๆ ชาวมลายูบางคนไม่รู้จักงานบุญเดือนสิบ ไก่จึงอธิบายต่อไปว่างานเดือนสิบเป็นการทำบุญให้แก่บรรพบุรุษที่ล่วงลับไปแล้ว เชื่อกันว่าวันแรม 1 ค่ำเดือน 10 ดวงวิญญาณของบรรพบุรุษจะมายังโลกมนุษย์ จึงต้องมีการทำบุญเพื่อต้อนรับ เรียกว่างาน “รับเปรต” หรือ “รับตายาย” ดวงวิญญาณเหล่านี้จะอยู่บนโลก 15 วันแล้วจะกลับไปในวันแรม 15 ค่ำเดือน 10 วันนี้เรียกว่า “วันส่งเปรต”

ในวันรับเปรต แม่ของไก่จะเตรียมข้าว กับข้าว ขนมลา ขนมเจาะหู ขนมข้าวพอง ต้มหรือข้าวเหนียวห่อใบกะพ้อเป็นรูปสามเหลี่ยมเหมือนกับกะดูปะของคนมลายู ขนมเทียน และน้ำ อาหารเหล่านี้จะแบ่งเป็น 2 ชุด ชุดหนึ่งเอาไปถวายพระ อีกชุดหนึ่งจะไปตั้งที่ร้านเปรตที่สร้างขึ้นมาชั่วคราว

ส่วนวันส่งเปรตนั้น ทำพิธีคล้ายกับวันรับเปรต ต่างกันตรงที่มีการแห่ *หมุ่รับ* รอบศาลาการเปรียญ 3 รอบ *หมุ่รับ* มีลักษณะคล้ายบายศรี แต่ข้างในมีขนมลา ขนมเจาะหู ขนมข้าวพอง ขนมต้ม บางที่จะมีการห่อ *หมุ่รับ* ด้วยผ้าสีคล้ายจีวรพระ ด้านบนสุดจะเสียบธนบัตร หรือข้าวพองกลมๆ หลากสีเพื่อความสวยงาม

ในวันสงกรานต์นี้บางที่จะมี “การชิงเปรต” คือผู้ชายจะพยายามปีนเสาที่ทาน้ำมันขึ้นไปบนร้านเปรตเพื่อไปเอาเงินและอาหารคาวหวานที่ใส่กระตังอยู่บนนั้น สร้างความสนุกสนานให้กับผู้ที่คอยชมคอยเชียร์อยู่ข้างล่าง คนที่ขึ้นไปถึงจะได้เงินเป็นรางวัล แล้วจึงโยนอาหารลงมาให้กับคนที่อยู่ข้างล่าง

โกสุมว่าสำหรับชาวไทยพุทธ งานบุญเดือนสิบถือเป็นงานบุญใหญ่ที่ลูกหลานจะต้องร่วมกันทำ นอกจากเป็นการแสดงความกตัญญูต่อบรรพบุรุษแล้ว ยังเป็นงานรวมญาติครั้งใหญ่ในรอบปีด้วย

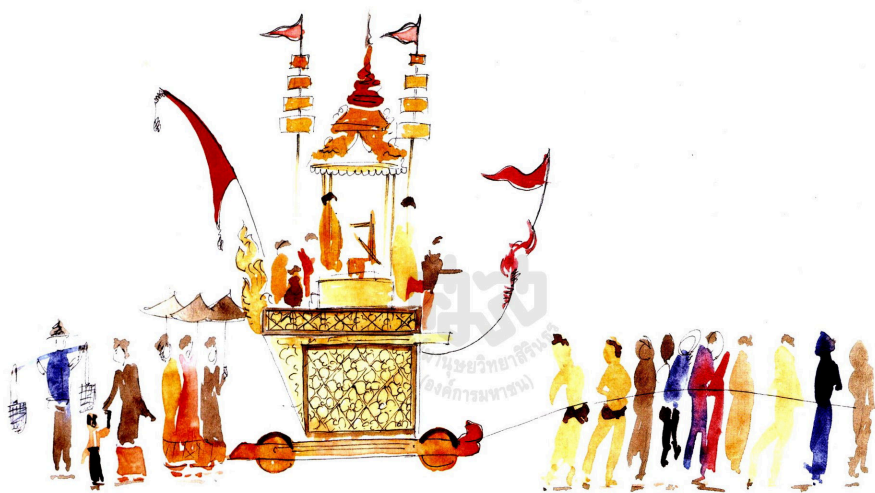
ชักพระ ลากพระ

โก่และเพื่อนๆ ปิดท้ายรายงาน ด้วยการเล่าถึงงานชักพระที่เขาไปกับครอบครัวหลังวันออกพรรษา วันนั้นพ่อแม่ปลูกไ่กับน้องแต่เช้าตรู่ พ่อขับรถพาทุกคนมาที่ศูนย์เยาวชนจังหวัดยะลา ที่ที่เรือพระจะมารวมกันก่อน แล้วจึงจะแห่ไปตามถนน

โก่เล่าว่าเขากับน้องสงสัยว่าศูนย์เยาวชนไม่มีแม่น้ำลำคลอง เรือพระจะมารวมกันได้อย่างไร เมื่อถามพ่อ พ่อกับแม่ก็หัวเราะ พ่อบอกว่าประเพณีวันชักพระมีทั่วไปทั้งในภาคใต้และภาคกลาง ทั้งที่ยะลา บัตตานี และนราธิวาส เป็นประเพณีเก่าแก่ตามความเชื่อในศาสนาพุทธซึ่งเชื่อว่าเรือพระเป็นพาหนะที่พระพุทธรูปเจ้าท่านใช้ลงมายังโลกมนุษย์ จึงจัดงานชักพระขึ้นมา

ในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ งานชักพระที่ใหญ่มากจัดที่อำเภอโคกโพธิ์ จังหวัดปัตตานี เล่ากันว่าเดิมทีมีการทำพนมหมามเพื่อรับผลไม้จากชาวบ้านมาถวายพระในวันออกพรรษา ต่อมาผลไม้ที่คนนำมาทำบุญมีมากจนหมามกันไม่ไหว จึงเปลี่ยนมาทำรถลากแทน ตกแต่งรดด้วยดอกไม้ ใบไม้ท้องถิ่น (ใบลิเหร่ง) ต่อเติมยอดพนม แล้วเรียกชื่อเรือที่ลากไปบนพื้นดินนั้นว่าพนมเรือพระ

ก่อนวันงานชาวบ้านจะมาช่วยกันประดับตกแต่งเรือพระ วัดใดมีพระภิกษุที่เป็นช่างก็จะออกมาช่วยชาวบ้านทำเรือ ที่ประดับด้วยกระดาษทองแกะลายกนก หลังไหว้พระเวียนเทียนคืนวันออกพรรษาจะมีคนมาช่วยกันลื้กักมากที่สุด

๘๘ตามความเชื่อในศาสนาพุทธ เรือพระเป็นพาหนะที่
พระพุทธเจ้าท่านใช้ลงมายังโลกมนุษย์ จึงจัดงานชักพระขึ้นมา ๙๙

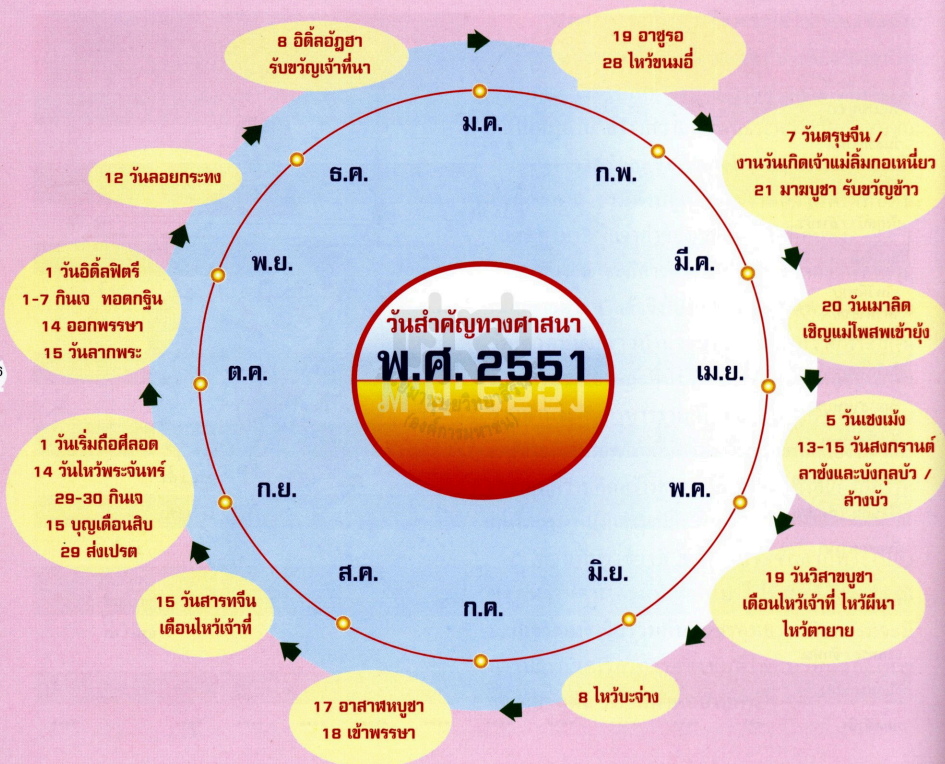

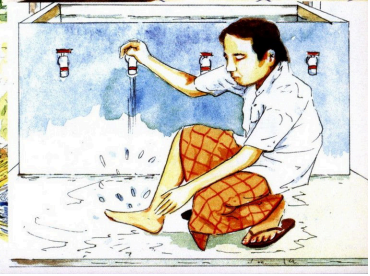
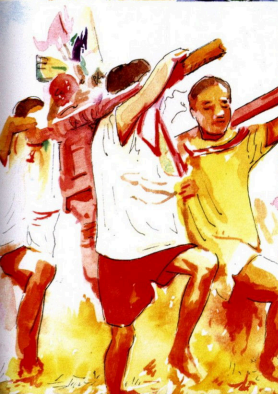
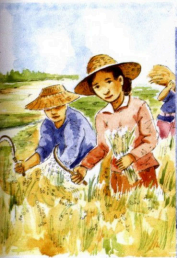
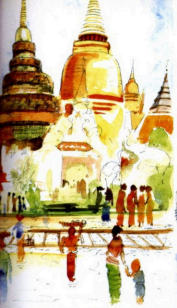
“การมาช่วยกันทำเรือพระไม่ใช่เพื่อแข่งกัน แต่ถือเป็นโอกาสให้คนได้มาพบปะกัน คนในชุมชนได้ มาร่วมแรงร่วมใจกันทำงาน สร้างความสามัคคีระหว่าง คนในหมู่บ้าน สร้างความสัมพันธ์ระหว่างวัดกับชุมชน สืบทอดความรู้และข้อคิดต่างๆ จากคนแก่คนเฒ่า ถึงลูกหลาน รวมทั้งปลูกฝังคุณงามความดีให้กับคน รุ่นต่อๆ มา” ไก่จ๋าของแม่มาเล่าให้เพื่อนฟัง

วันงาน จะมีการแห่เรือพระของแต่ละวัดไปตาม ถนนสายต่างๆ แล้วจึงไปรวมกันที่จุดนัดพบซึ่งอาจเป็น วัดใดวัดหนึ่ง ชาวบ้านจะนำอาหารมาถวายพระภิกษุ ที่มาพร้อมเรือ และที่นิมนต์มาร่วมงาน หลังจากนั้น ชาวบ้านจะกินอาหารร่วมกัน แล้วจึงเริ่มกิจกรรม เช่น การประกวดเรือพระ ที่มักแบ่งเป็นประเภทสวยงาม และ ประเภทความคิดสร้างสรรค์ มีมหรสพ ทั้งลิเก มโนราห์ หนังตะลุง หนังกลางแปลง

ส่วนที่นราธิวาส ชาวบ้านจะชักลากพระไปยัง หาดนราทัศน์ อำเภอดากใบ ไปที่ศูนย์วัฒนธรรม อำเภอรันัง ไปรวมกันที่วัดรุดูทธาน กิจกรรมจะมีการประกวดเรือ การแข่งขันตีโปงหรือกลองใหญ่ แข่งขันซัดดัม หรือกีฬาพื้นบ้านต่างๆ

ประเพณีเทศกาล/ เดือน	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12
วันมาฆบูชา			15 ค่ำ									
วันสงกรานต์					8 ค่ำ							
ลาซัง					1-15 ค่ำ							
บังกุลบัว / ล้างบัว					1-15 ค่ำ							
ไหว้เจ้าที่						****			****			
/ ไหว้ผีน้า / ไหว้ตาชาย/ โนราห์โรงครู						****						
วันวิสาขบูชา						15 ค่ำ						
วันอาสาฬหบูชา								15 ค่ำ				
วันเข้าพรรษา								1 ค่ำ				
เดือนสิบ (รับเปรต)										แรม 1 ค่ำ		
เดือนสิบ (ส่งเปรต)										14/15 ค่ำ		
วันออกพรรษา											15 ค่ำ	
ทอดกฐิน											แรม 1 ค่ำ 1 เดือน	
ลากพระ / ชักพระ											แรม 1 ค่ำ	
วันลอยกระทง												15 ค่ำ
ทอดผ้าป่า	****	****	****	****	****	****	****	****	****	****		****

ไปตมะโย่ง

คืนนี้ ที่หมู่บ้านของเลาะห์กับโกะจะมีการแสดงมะโย่ง ทั้งคู่ตื่นเต้นเป็นพิเศษ เพราะนานๆ จะได้ดูที ขณะที่นั่งรอดูการแสดง เมาะ (ชาย) ของเลาะห์เล่าตำนานมะโย่งให้ฟังว่า

“เล่ากันว่ามะโย่งเกิดที่เมืองมายอปาเห็ด สมัยราชามูดแอล แต่บางคนก็ว่าเกิดที่เมืองแปลหมัง หรือปาเล็มบัง สมัยราชากาชีนาบันจีตอ พระจิตาทั้งเจ็ดองค์ของราชาเสด็จประพาสอุทยาน และศึกษาวิชาขับร้องฟ้อนรำกับนายตุระ ซึ่งมีเสียงไพเราะจับใจ ต่อมารายรับสั่งให้นายตุระและพระจิตาแสดงมะโย่งให้ดูเป็นครั้งแรก พระจิตาองค์โตแสดงเป็นเปาะโย่ง องค์รองเป็นเมาะโย่ง ส่วนจิตาองค์อื่นแสดงเป็นนางรำ นายตุระแสดงเป็นพรานหรือเสนาตัวตลก และทำหน้าที่เป็นนายโรง”

การแสดงมะโย่งมี 2 แบบ คือแสดงเพื่อรักษาโรคหรือแก้บน กับแสดงเพื่อความบันเทิง การแสดงแบบแรกจะแสดงต่อเนื่องประมาณ 3-7 คืน ก่อนแสดงจะต้องไหว้ครูด้ายหมากพลู ข้าวสาร และด้ายดิบ พร้อมเงินค่าครู ซึ่งต่างจากการแสดงเพื่อความบันเทิงที่ไม่ต้องไหว้ครู เนื้อร้องเพื่อรักษาโรคก็จะแตกต่างออกไป คือจะเรียกชื่อปุยาตายามาเพื่อให้รักษาอาการป่วยไข้ ซึ่งเชื่อกันว่าเกิดจาก “โดนของ” (ไสยศาสตร์)

ในอดีตการแสดงเพื่อความบันเทิงมักแสดงในวังเจ้าเมือง แสดงครั้งหนึ่ง 4-7 คืน แต่ละปีจะมีการแข่งขันแสดงมะโย่งเพื่อได้เป็น “มะโย่งราชา” ใครได้

เป็นมะโย่งรายจะได้รับการดูแลจากเจ้าเมืองปัตตานี อาจได้รับพระราชทานที่ดินและบ้านเรือน เมื่อปัตตานี ไม่มีรายาแล้ว การแสดงมะโย่งเพื่อความบันเทิงจึง จัดขึ้นทั่วไป มักแสดงกันในงานเทศกาลประจำปี อาจแสดงในงานสุนัต หรืองานแต่งงานบ้าง

เมื่อเมาะเล่อาบ คนตรีก็เริ่มบรรเลง ด่วนางซึ่งมี ประมาณ 4-5 คน นั่งเป็นแถวหน้ากระดานหันหน้า เข้าหาคนสีซอร้องเพลงไปตามจังหวะซอ แล้วจึงลุกขึ้น ร่ายรำไปกลางเวที ต่อมามะโย่งหรือเปาะโย่งจะร้องเพลง เรียกหาเสนา ให้ออกมาช่วยบำบัดทุกข์ยาก อาวังซึ่งเป็นตัวตลกหรือเสนาคนใดคนหนึ่งจะรีบขานรับ มะโย่ง เริ่มบอกรหัสและบ้านเมืองตามท้องเรื่อง บอกเล่าถึงความทุกข์ร้อน แล้วให้เสนาไปตามเสนาอีกคนหนึ่ง มา แล้วจึงเข้าสู่เนื้อเรื่องตามที่จะเล่น วันนั้นมะโย่งจะ แสดงเรื่องเดวามูด หรือราชบุตร ส่วนพຸ່ງนี้แสดง เรื่องกอดังมัส หรือสังข์ทอง ทั้งสองเรื่องเป็นเรื่องที่ นิยมเล่นกันมากที่สุด

แม้ไ่จะฟังการแสดงมะโย่งไม่เข้าใจทั้งหมด เพราะมะโย่งใช้ภาษามลายูในการแสดง แต่เขาก็นัด กับเลาะหว่าคินพຸ່ງนี้จะมาดูเรื่องกอดังมัส เพราะจาก คราวนี้แล้ว ไม่รู้ว่าเมื่อไรจะได้ดูมะโย่งกันอีกครั้งหนึ่ง

ตะโละมานะะ มัสยิดไม้เก่าแก่ที่สุดในไทย

เลาะห์เคยบอกไต่กับจูว่าที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้มีมัสยิดเก่าแก่ 3 แห่ง ถ้าเมื่อไร อาเยาะกับมะจะไปที่มัสยิดเหล่านี้ เลาะห์ก็จะขอชวนไต่กับจูไปด้วย เพื่อนทั้งสองคนดีใจ

โอกาสไปชมมัสยิดเก่าแก่มาจนถึงตอนปิดเทอม อาเยาะ มะ เลาะห์ และไต่ออกจากหมู่บ้านกันแต่เช้าตรู่ แล้วมาแวะรับจูที่ร้านมะเกิม ที่ที่เด็กสามคนจะได้ไปเห็นเป็นที่แรก คือนมัสยิดตะโละมานะะ

ตะโละมานะะเป็นชื่อหมู่บ้านในตำบลลูโ๊ะสาวอ อำเภอบาเจาะ จังหวัดนราธิวาส เล่ากันว่าเมื่อสยามยกทัพมาตีปัตตานี เจ้าเมืองเป็นห่วงโ้ตะกูของท่าน คือท่านวันสุเชน จึงขอให้ย้ายมาอยู่ที่ตะโละมานะะ ที่เชิงเขาบูโด ซึ่งอุดมสมบูรณ์ด้วยพืชผักและสัตว์ป่านานาชนิด อยู่ห่างจากตัวเมือง และใกล้กับกลันตันและเปรัก คำว่า “ตะโละ” แปลว่าอ่าว หรือแผ่นดินที่เว้าเข้าไปในเชิงเขา ส่วน “มานะะ” ชาวบ้านบางคนบอกว่าหมายถึงต้นไม้ชนิดหนึ่ง แต่ในพจนานุกรมมีคำ “มานูก” แปลว่านก

เมื่อท่านวันสุเชนมาอยู่ที่นี้ ก็ได้สร้างมัสยิดเพื่อใช้ในการปฏิบัติศาสนกิจ โดยเจ้าเมืองท่านหนึ่งเป็นผู้บัญชาให้สร้างขึ้น

มัสยิดตะโละมานะะมีอีกชื่อหนึ่งว่ามัสยิดวาติ อัลสุเชน สร้างขึ้นประมาณ พ.ศ. 2167 น่าจะเป็นมัสยิดไม้เก่าแก่ที่สุดในประเทศไทย หลังจากของมัสยิดเป็นส่วนที่โดดเด่นที่สุด บ้างก็ว่าเป็นหลังคาทรงมลายูดั้งเดิม บ้างก็ว่า

เป็นทรงไทยสองชั้น มุงด้วยกระเบื้องดินเผา อาคารทั้งหลังไม่ใช่ตะปู แต่ใช้สลักไม้ในการยึดเกาะฝาผนัง เสา เพดานและหลังคาเข้าด้วยกัน นอกจากเทคนิคการสร้างแบบโบราณแล้ว ที่นี่ยังมีคัมภีร์อัลกุรอานที่คัดด้วยลายมือของท่านวันสุเชน และบุตรชายชื่ออับดุลเลาะห์มาน มีถ้วยชาของจีน บัวบาซสำหรับจับกวางที่ท่าจากหาวาย

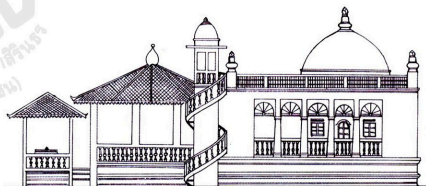
อาเยาะขับรถมาถึงมัสยิดตอนสาย จู ไก่ และเลาะห์ มองดูพื้นที่โดยรอบที่เขียวครึ้มเพราะต้นไม้ ข้างมัสยิดมีลำธารน้ำไหลเอื่อยๆ มัสยิดดูสวยงามและสมบูรณ์มาก อาเยาะบอกว่าชาวตะโละมานะดูแลบูรณะมัสยิดอย่างดีมาตลอด ทำให้มัสยิดคงความงดงามอยู่ได้จนถึงวันนี้

มัสยิดชายเล มัสยิดดาโต๊ะ

อาเยาะขัรลพานักท่องเที่ยว 4 คน ไปตามถนนเพชรเกษม เข้าสู่อำเภอชะหรีง แล้วเลี้ยวขวาเข้าสู่ตัวอำเภอ ผ่านย่านตลาดที่มีร้านค้าคนจีน และแม่ค้าพ่อขายชาวมลายูขายของอยู่ จนถึงถนนเลียบชายหาด จึงเลี้ยวซ้ายเข้าหมู่บ้านแห่งหนึ่ง พื้นดินเป็นทรายสีขาว มีกุโบร์กว้างใหญ่สุดตา แพะตัวใหญ่น้อยเดินเต็มหญ้าและใบไม้อย่างสบายใจ

อาเยาะจอร์ดที่หน้าอาคารโรงเรียนดาดิคา ปรากฏว่าเปาะจีละหะกับเจ๊ะชูรอนิง ซึ่งเป็นเพื่อนของอาเยาะเมื่อครั้งเรียนที่ปอเนาะมาอยู่ออยู่แล้ว ทุกคนออกเดินไปยังกุโบร์ซึ่งเป็นที่มาของชื่อบ้านดาโต๊ะ

เปาะจีละหะเล่าให้เด็กๆ ฟังระหว่างเดินว่าสมัยที่ปัตตานีเป็นเมืองท่าที่เจริญรุ่งเรือง เจ้าเมืองได้สั่งห้ามการค้าขายทองเหลืองเพราะจะเก็บทองเหลืองไว้หล่อปืนใหญ่ ใครมีทองเหลืองต้องนำไปมอบแก่เจ้าเมือง แต่มีพ่อค้าจากดงกานูคนหนึ่ง ชื้อชะห์ก็อมบ็อกกับผู้ติดตาม ชื้ออับดุลมุมิน ขายทองเหลืองให้พ่อค้าคนหนึ่งด้วยความเกรงใจ เมื่อเจ้าเมืองรู้ข่าวจึงสั่งประหารชีวิตทั้งคู่ แล้วให้เอาศพไปทิ้งในคลองปาเร แล้วเรื่องแปลกก็เกิดขึ้น ศพทั้งสองลอยทวนน้ำในท่ายืน หัวและตัวจนถึงสะตือโผล่เหนือน้ำ เมื่อชาวบ้านไปบอกเจ้าเมือง เจ้าเมืองก็ให้นำศพไปฝังที่ชื้อบือแร หรือบ้านดาโต๊ะในปัจจุบัน

วาดโดย ดอเลาะ เจ๊ะแต

ดาโต๊ะ คำนี้น่าจะมาจากคำว่าดาโต๊ะยุติธรรม ที่หมายถึงผู้เชี่ยวชาญกฎหมายอิสลามแต่เดิมเรียกตำแหน่งนี้ว่าโต๊ะกาสิ โดยทั่วไปคำนี้จึงน่าจะหมายถึงผู้มีความรู้ความเชี่ยวชาญเกี่ยวกับกฎหมายอิสลาม

อุลามะฮ์ คือ อาลิหม ซึ่งหมายถึงบุคคลที่ทรงไว้ซึ่งความรู้ ผู้คนแก่เรียนทางศาสนา อาลิหมเป็นรูปเอกพจน์ อุลามะฮ์เป็นพหูพจน์

ชาวประมง 3 คนได้ช่วยกันนำศพจากบ้านปาละมาที่นี้ พวกเขาวัดความสูงของศพเพื่อขุดหลุมฝัง แต่เมื่อจะนำศพลงฝัง ปรากฏว่าศพยาวกว่าหลุม การณ์เป็นเช่นนี้ถึง 3 ครั้ง ชาวประมงจึงขอพรจากองค์อัลลอฮ์ (ซ.บ.) ว่าหากศพทั้งสองมีความศักดิ์สิทธิ์ ขอให้ศพยาวเพียงเท่านี้ จึงนำศพลงฝังได้ชาวบ้านจึงเรียกกุโบร์แห่งนี้ว่ากุโบร์ดาโต๊ะปาเย แปลว่าดาโต๊ะยาว

ส่วนหลุมศพบนพื้นที่นับ 10 ไร่ จะบอกว่ “สันนิษฐานว่าน่าจะเป็นหลุมศพของนักบวชที่เสียชีวิตในสงครามปัตตานี-สยาม หรืออาจเป็นเพราะความศรัทธาในดาโต๊ะปาเย ที่บางคนถือว่าเป็นอุลามะฮ์ท่านหนึ่ง จึงทำให้ผู้คนอยากมาฝังศพใกล้ๆ กับท่าน”

จากกุโบร์ เปาะจีกับเจ๊ะนูพาทุกคนเดินกลับมา ผ่านโรงเรียนดาดิคา เพื่อไปที่มัสยิดดาโต๊ะ เจ๊ะนูซึ่งเป็นคอเตาะประจํามัสยิดบอกว่า “มัสยิดดาโต๊ะ มีอีกชื่อว่ามัสยิดคารุลนาอิม แต่คนมักเรียกว่ามัสยิดดาโต๊ะ ไม่มีหลักฐานแน่ชัดว่าสร้างเมื่อไหร่ แต่เมื่อดูรูปแบบอาคารจะเห็นว่าคล้ายกับมัสยิดกรือเซะ จึงสันนิษฐานว่าอาจสร้างในสมัยเดียวกัน บางคนเชื่อว่าพ่อค้าที่มาค้าขายกับปัตตานีเป็นคนสร้างเพื่อประกอบศาสนกิจ มัสยิดดาโต๊ะจึงมีอีกชื่อว่ามัสยิดบือดาฆางัน หรือมัสยิดพ่อค้ามุสลิม ต่อมา พ.ศ. 2474 เปาะจีสามะ ชาวบ้านดาโต๊ะและเจ้าเมืองได้ช่วยกันออกเงินบูรณะ ทำให้มัสยิดอยู่คู่บ้านดาโต๊ะมาจนถึงปัจจุบัน”

เมื่อออกจากมัสยิดแล้ว ทุกคนก็ไปลงเรือที่เปาะจีเตริมไว้ เปาะจีขับเรือเข้าไปในป่าชายเลนของอ่าวปัตตานี เพื่อกินอาหารกลางวัน

คนชายเล

อาหารกลางวันที่บ้านชายเลนเป็นอาหารทะเล คือ ปูเผา ปลาทอด และกุ้งต้มกับน้ำบูดู เด็กๆ มีความสุขกับมื้อกลางวันแสนอร่อย ขณะที่ฟังเสียงสัตว์เสียงต้นไม้ที่พัดไหวตามแรงลม

จะขู่ว่าให้เลาะหักกับเพื่อนฟังว่า “จริงๆ แล้วจะขู่ว่าเป็นคนยะหา (อำเภอหนึ่งในจังหวัดยะลา) มาแต่งงานเป็นลูกเขยคนดาโต๊ะ จึงย้ายมาอยู่ที่นี่ ต้องเปลี่ยนอาชีพจากทำสวนยางสวนผลไม้มาเป็นชาวประมง”

ถึงตรงนี้ เปาะจึงชี้เห็นว่าเด็กทั้งสามคนสนุกกับเรื่องราวที่ผู้ใหญ่เล่าให้ฟัง จึงเสริมว่าพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้อาจแบ่งออกเป็นสองเขต คือเขตดาโต๊ะ (หุบเขา) และ เขตสตูล (ชายทะเล) ขณะที่ปัตตานีกับนราธิวาสมีเพียงบางอำเภอที่ไม่ติดทะเล ทำให้สองจังหวัดนี้มีทั้งเขตดาโต๊ะและเขตสตูล ยะลากลับเป็นจังหวัดเดียวที่มีแต่เขตดาโต๊ะ เพราะถูกล้อมรอบด้วยเทือกเขาสันกาลาคีรีและเขาบูโด เขตหุบเขาและชายทะเลมีสภาพภูมิศาสตร์ที่แตกต่างกัน ทำให้ผู้คนที่อยู่อาศัยอยู่ในสองเขตนี้ทำมาหากินที่ไม่เหมือนกัน

“คนในหุบเขาอย่างที่บ้านของเลาะหักกับไก่ มักจะทำสวนยางพาราและสวนผลไม้ ส่วนคนที่อยู่ชายทะเลอย่างอำเภอหนองจิก อำเภอเมือง อำเภอยะหริ่ง อำเภอปะนาเระ อำเภอสาขบุรี อำเภอไม้แก่นของปัตตานี และอำเภอตากใบ อำเภอเมือง จังหวัดนราธิวาส มักจะทำประมง บางพื้นที่ของปัตตานีก็ทำนาเกลือด้วย”

ไก่อถามว่าทำประมงสนุกไหม เปาะจีตอบว่า “เมื่อก่อน แก่อออกรือไปไม่ถึงครึ่งวันก็ได้ปลามาเต็มลำเรือแล้ว อ่าวปัตตานีเคยอุดมสมบูรณ์มาก เมื่อประมาณ 70 ปีก่อนเคยมีปลาพะยูนมาอาศัยอยู่ด้วย อ่าวปัตตานีเป็นเขตนํ้ากร่อย เป็นพื้นที่ชุ่มนํ้าที่สำคัญแห่งหนึ่งของประเทศไทย เป็นแหล่งที่มีสัตว์นํ้าและพืชพันธุ์หลายหลาก ส่วนในเขตทะเลนอก (อ่าวไทย) มีดอนทรายที่เป็นที่อยู่ของกุ้งเป็นแนวยาว เมื่อก่อนเพียงแค่อาสวักซอนในชายทะเลหน้าบ้านก็ได้กุ้งมากับข้าวเขอะแยะ”

เปาะจีขยายความต่อไปว่า ปัจจุบัน หลังจากทีเรือประมงอวนลากอวนรุนเข้ามาจับปลาในอ่าวปัตตานีและอ่าวไทยมากขึ้น รวมทั้งมีโรงงานอุตสาหกรรมรายรอบชายทะเล ทำเรือ แพปลา ระบบนิเวศในทะเลแถบนี้เปลี่ยนไปมาก ปลาหายากขึ้น ชาวประมงออกทะเลไปหนึ่งวันก็ต้องหยุดไปหนึ่งสัปดาห์เพราะไม่มีอะไรให้จับ นี่เป็นเพราะอวนตาถี่ของเรือพาณิชย์ได้กวาดเอาปลาทั้งตัวเล็กตัวใหญ่ไปหมด ปะการังที่เคยมีก็ราบเป็นสนามกอล์ฟ ไม่เหลือปะการังให้ตัวอ่อนของสัตว์ทะเลได้อาศัย นํ้าเสียจากโรงงานที่ปล่อยลงทะเลทำให้นํ้าทะเลเสีย

“ชาวประมงพื้นบ้านอย่างเราทำมาหากินยากขึ้น บางวันออกหาปลาทั้งวัน “ไม่ได้ปลาเลยก็มี” เปาะจีสรุปสั้นๆ

จูดถามเป่าจีตอบไม่ได้ว่า “ถ้าอย่างนั้นคนคาโต๊ะทำมาหากินยังงัยละคะ”
เป่าจีตอบด้วยน้ำเสียงเคร่งขรึมว่า “ไม่ใช่แค่คนที่ที่ได้รับผลกระทบ
หมู่บ้านรอบอ่าวปัตตานีและอ่าวไทยก็ได้รับผลกระทบกันถ้วนหน้า แม้ตอนนี้
เรืออวนลากจะเข้ามาในอ่าวปัตตานีไม่ได้แล้ว แต่โรงงานก็ยังคงปล่อยน้ำเสีย
เรือพาณิชย์ไปเอาทรัพยากรในทะเลนอกโดยไม่แบ่งปันให้ใครเลย พวกเราต้อง
เปลี่ยนมาทำอาชีพอื่นเพื่อหารายได้เลี้ยงครอบครัว ต้องหันมาเลี้ยงปลาจุกอูย

และทำข้าวเกรียบปลา ผู้ชายบางคนต้องไปทำงานทำที่มาเลเซีย
หมู่บ้านอื่นในแถบชายทะเลก็เหมือนกัน เพราะอยู่บ้านเราทำมา
หากินฝืดเคือง ไปเสิร์ฟอาหารยังพอมีรายได้บ้าง ส่วนผู้หญิง
จากที่เคยอยู่บ้านดูแลครอบครัว ก็ต้องออกไปทำงานนอกบ้าน
เพื่อหาเงินมาช่วยอีกทาง ส่วนมากก็ไปทำงานในโรงงานที่เมือง
ปัตตานีนั่นแหละ แต่สิ่งแวดล้อมเปลี่ยนก็ทำให้ชีวิตของคน
เปลี่ยนไปได้มากมายเลยนะ จากที่เคยอยู่พร้อมหน้า ตอนนี้
อาเยะไปมาเลย์ มะไปทำงานโรงงาน”

น้ำจุกอูย

น้ำจุกอูยที่นิยมรับประทานในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้มี 2 แบบ คือ น้ำจุกอูยที่กินกับข้าวต้มและน้ำจุกอูยที่กินกับผักสด
ถ้ากินกับผักสด ปรงดังนี้

เครื่องปรุง : น้ำจุกอูย ปลาข่างหรือกุ้งต้ม มะนาว หัวหอมซอย พริกขี้หนู

วิธีทำ : ล้างปลาข่างให้เป็นชิ้นเล็กๆ หรือหั่นกุ้งต้มให้เป็นชิ้นเล็กๆ ใส่ลงในน้ำจุกอูย พร้อมหอมซอยและพริกขี้หนู บีบมะนาว
บางบ้านจะนำน้ำจุกอูยไปต้มให้เดือดก่อน ทั้งไว้ให้เย็นแล้วจึงใส่เครื่องปรุงทั้งหมดลงไป กินกับผักสดตามชอบ

ความสูญเสีย

ระหว่างคาบเรียนวิชาสังคม ประชาสัมพันธ์โรงเรียนประกาศให้เลาะห์ไปพบญาติที่ห้องประชาสัมพันธ์ด่วน เลาะห์เดินไปขออนุญาตอาจารย์ด้วยความแปลกใจ ไก่และจุกก็แปลกใจไม่แพ้กันเพราะเรียนที่นี่มาถึงปีที่ 6 นี้แล้วยังไม่เคยมีญาติมาขอพบกันเลยสักคน

โต๊ะกินรอละห์อยู่กับพ่อของไก่ที่หน้าห้องประชาสัมพันธ์ เมื่อเลาะห์เดินมาถึง โต๊ะก็ให้เลาะห์นั่งลงข้างๆ แล้วบอกข่าว “อาเยาะถูกยิงนะลูก” เลาะห์หน้าเผือดซีด “แล้วอาเยาะเป็นอย่างไรบ้างโต๊ะกิ” เลาะห์ล่อล่อลักถามออกไป โต๊ะก็ไม่ตอบคำถามแต่กลับบอกเลาะห์ว่า “เลาะห์ไปเก็บกระเป๋ารเรียนละ เราต้องกลับบ้านกันแล้ว” เลาะห์รีบวิ่งกลับไปยังห้องเรียน แจ้งให้อาจารย์ทราบว่าเขาต้องรีบกลับบ้านเพราะพ่อถูกยิง ไก่และจุกใจไม่แพ้กัน ไก่รีบเก็บกระเป๋าทันทีและขออนุญาตอาจารย์กลับบ้านไปพร้อมเลาะห์

ระหว่างทางทุกคนต่างนั่งนิ่งเงียบ ไก่ได้แต่สบตาพ่อผ่านทางกระจกมองหลัง แต่ไม่กล้าถาม เลาะห์เองไม่ถามว่าอาเยาะเป็นอย่างไร เพราะในใจของเลาะห์ไม่ว่าจะยอมรับคำตอบนั้นได้เลย...

เมื่อรถกระบะเลี้ยวเข้าในหมู่บ้านเลาะห์เห็นเพื่อนบ้านและญาติหลายคนกำลังเดินมุ่งหน้าไปทางบ้านของตนเอง เลาะห์พยายามกลืนน้ำตาไม่ให้ไหลออกมาจนรู้สึกแน่นไปหมด เมื่อรถจอดสนิทเลาะห์ก็เปิดประตูและวิ่งขึ้นบ้านโดยไม่ได้ทักทายใครสักคน อาเยาะนอนสงบนิ่งอยู่กลางบ้าน ท่ามกลางญาติๆ

ผู้ชาย ได้ชี้ซึ่งเดินตามหลังเลาะห์
เข้ามาพูดขึ้นว่า “เลาะห์มาอาบน้ำ
ให้อาเยะ” จากนั้นพิธีกรรมต่างๆ ก็
เริ่มขึ้น อาบน้ำศพ ห่อศพ แล้วจึงนำศพ
ของอาเยะไปที่มัสยิดในหมู่บ้าน
นอกจากญาติพี่น้องและเพื่อนบ้านแล้ว
ลูกศิษย์และเพื่อนๆ ของอาเยะจาก
หมู่บ้านและจังหวัดอื่นๆ ททยอกัน
เดินทางมาร่วมละหมาดศพ และฝังศพ
อาเยะ

ไก่และครอบครัว รวมทั้งเพื่อน
บ้านที่เป็นไทยพุทธไปที่บ้านเลาะห์
เพื่อช่วยงานเท่าที่จะทำได้ เพราะ
หลังจากละหมาดศพแล้วจะมีการเลี้ยง
อาหารผู้มาร่วมงาน

ตั้งแต่รู้ข่าวจนถึงขณะนี้ก็ยังไม่
มีโอกาสพูดกับเลาะห์เลยสักคำ ไก่อยาก
บอกกับเลาะห์ว่าเขาเสียใจกับการจากไป
ของอาเยะมากมายเหลือเกิน

หลักการปฏิบัติต่อศพของผู้ตาย อันเป็นข้อบังคับที่ศาสนาอิสลามบัญญัติไว้มี 4 ประการ

1. **การอาบน้ำศพ** ผู้ที่อาบน้ำให้ศพควรเป็นญาติสนิท หากผู้ตายเป็นชาย ผู้อาบน้ำควรเป็นชาย หากผู้ตายเป็นหญิง ผู้อาบน้ำควรเป็นหญิง จุดประสงค์ของการอาบน้ำศพคือเพื่อให้ศพสะอาด วิธีการอาบน้ำ เริ่มด้วยการชำระล้างสิ่งสกปรก เอนำรดทั่วร่างกายแล้วจึงรดด้วยน้ำใบพุทราสลับกับน้ำสะอาด 3 ครั้ง แล้วใช้พืชมะเขือเทศเป็นน้ำสุดท้าย โดยเริ่มจากด้านขวาก่อนจากนั้นจึงอาบน้ำละหมาดให้ผู้ตาย เสร็จแล้วเอาผ้าลินินหรือผ้าสะอาดจับน้ำให้แห้ง
2. **การห่อศพ** เมื่ออาบน้ำเสร็จแล้ว ห่อศพผู้ตายโดยใช้ผ้าสะอาดอย่างน้อยหนึ่งผืนห่อให้มีมิติชิดตลอดทั้งร่างกาย แต่การห่อศพที่ตินั้น ศพผู้ชายควรห่อด้วยผ้า 3 ชั้น ส่วนศพผู้หญิงควรห่อด้วยผ้า 5 ชั้น วิธีการห่อศพ เริ่มจากปูผ้าลงไป แล้วเอาของหอม เช่น ผงไม้จันทน์ พืชมะเขือเทศ โรยลงบนผ้า เอาผ้าผืนที่สองทับ แล้วโรยของหอมอีกจนครบผ้าทุกชั้น จากนั้นจึงยกศพมาวางบนผ้าโดยให้นอนหงายเหยียดตรง เอามือทั้งสองข้างวางบนอก โดยให้มือขวาทับมือซ้าย เอาผ้าลินินซึ่งคลุมด้วยของหอมปะไว้ตามซอกหรือข้อพับของร่างกายและที่งอข้อ แล้วจึงพับผ้าห่อศพโดยพับชายผ้าด้านซ้ายมาทางขวา และพับชายผ้าด้านขวามาทางซ้ายทีละชั้นๆ จนเสร็จ จึงรวบชายผ้าหัวท้ายผูกไว้ทั้งสองด้าน และผูกระหว่างตัว 2-3 เปลาะ เพื่อไม่ให้เปิดออกขณะนำไปฝัง
3. **การละหมาดศพ** อิหม่ามหรือผู้นำละหมาดควรเป็นญาติใกล้ชิดทางสายโลหิตของผู้ตาย วิธีการเริ่มจากนำผู้ตายไปวางยังที่จะทำพิธีละหมาดขณะนาศะห์ [ศพ] โดยวางศพตามขวางกับทิศอันเป็นที่ตั้งของเมืองมักกะฮ์ ประเทศซาอุดีอาระเบีย ศพผู้ชายให้หันศีรษะไปทางทิศใต้ ศพผู้หญิงหันศีรษะไปทางทิศเหนือ
4. **การฝังศพ** การฝังนั้นต้องขุดหลุมให้ลึกพอที่จะรับก้นที่จะมีนิกายหลัง และป้องกันสัตว์ร้ายมากุ้ยเขี่ยศพ โดยปกติจะขุดหลุมลึกประมาณ 2 เมตร กว้าง 1 เมตร ยาว 2 เมตร วิธีการฝัง ให้ญาติพี่น้องใกล้ชิดเป็นผู้นำศพลงหลุม โดยวางนอนตะแคงขวา หันหน้าไปทางทิศอันเป็นที่ตั้งของเมืองมักกะฮ์

อดีต ปัจจุบัน และอนาคต

หลังจากอาเขยเสียชีวิตได้ 3 เดือน เมื่อจู ไก่ และเลาะห์ได้นั่งคุยกันถึงเรื่องอาเขยอีกครั้ง ทั้งสามเริ่มหันมาสนใจหาคำตอบของความรุนแรงที่เกิดในสามจังหวัดชายแดนใต้มากขึ้น

“เราจะเริ่มต้นหาคำตอบจากที่ไหนกันดี” จูถาม “เราเริ่มจากไปค้นหาว่าเมื่อก่อนเรอยู่กันอย่างไร ประวัติศาสตร์ของที่นี่เป็นอย่างไรกันดีไหม” ทั้งจูและไก่เห็นพ้องกับเลาะห์ ทั้งสามคนจึงนัดไปหาคำตอบกันที่ห้องสมุด เมื่อค้นได้หนังสือมาจำนวนหนึ่งจึงแบ่งกันไปอ่าน แล้วนัดกันว่าอีกสองอาทิตย์จะกลับมาผลัดกันเล่าเรื่องราวในอดีตสู่กันฟัง...